

Regional analyse for Sogn 2016

Næringsutvikling, befolkningsutvikling, scenarier, innovasjon og utdanning.

KNUT VAREIDE & SVENJA DOREEN RONCOSSEK

TF-notat nr. xx/2016 **UTKAST**

Tittel: Regional analyse for Sogn
Undertittel:
TF-notat nr: XX/2016
Forfatter(e): Knut Vareide og Svenja Doreen Roncossek
Dato:
ISBN:
ISSN: 1891-053X
Pris: 250,- (Kan lastes ned gratis fra www.Telemarksforskning.no)
Framsidedfoto: Illustrasjon Vareide/Roncossek
Prosjekt: Regionale analyser 2016
Prosjektnr.: 20160150
Prosjektleder: Knut Vareide
Oppdragsgiver(e):

Spørsmål om dette notatet kan rettes til:

Telemarksforskning
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf: +47 35 06 15 00
www.Telemarksforskning.no

Resymé:

I notatet gis en beskrivelse av utviklingen i Sogn med hensyn til arbeidsplassutvikling, næringsutvikling, befolkningsutvikling og pendling. Utviklingen er analysert med hjelp av Attraktivitetsmodellen, og det er utarbeidet ulike scenarier for framtidig befolknings- og arbeidsplassvekst.

Knut Vareide er utdannet sosialøkonom (cand. oecon.) fra Universitetet i Oslo (1985). Han har arbeidet ved Telemarksforskning siden 1996.

Svenja Doreen Roncossek er utdannet geograf (B.Sc. Geografi) fra Universitetet i Münster i Tyskland (2011) og master i landbruk, natur og miljø (M.Sc. Agro-Environmental Management) fra Universitetet i Aarhus i Danmark (2013). Hun har arbeidet ved Telemarksforskning siden 2015.

Forord

Dette notatet er et foreløpig utkast til regional analyse for Sogn. I dette notatet har vi så langt vist utviklingen når det gjelder arbeidsplasser og befolkning, samt en analyse av drivkrefter og attraktivitet.

Senere vil vi tilføye kapitler om utdanningsnivå, nyetableringer, verdiskaping og lønnsomhet.

Sogn er den første regionen som får utarbeidet rapporter med dette formatet. Det kan dermed bli endringer i framstillingen også i denne delen som foreligger nå. Vi vil også rette opp de korrekturfeil som alltid forekommer i det første utkastet. Det var imidlertid ønskelig fra Sogn at foreløpige resultater ble presentert i september, derfor dette tidlige utkastet.

Bø, 18. september 2016

Knut Vareide

Prosjektleder

Innhold

Sammendrag	5
1. Arbeidsplassene	7
2. Befolkning	20
3. Samlet attraktivitet	28
4. Scenarier	30

Sammendrag

Sogn har hatt en arbeidsplassutvikling som er langt svakere enn ellers i landet siden 2000. Dersom arbeidsplassveksten i Sogn hadde vært den samme som i resten av landet, ville det vært 2 812 flere arbeidsplasser i regionen i dag. Utviklingen har vært svak i både offentlig og privat sektor, men svakest i privat sektor. Et positivt trekk er at arbeidsplassveksten de siste årene har kommet opp på nivå med resten av landet.

Det er to strukturelle forklaringer på den svake arbeidsplassveksten i Sogn. For det første har Sogn store deler av næringslivet i bransjer som har nedgang i Norge. Det er tilsvarende liten andel av næringslivet i bransjer som har hatt vekst i denne perioden. Bransjestrukturen i regionen har dermed virket negativt inn på veksten. For det andre er befolkningsutviklingen i Sogn svakere enn ellers i landet. Det gir mindre stimulans til bedriftene som har et lokalt og regionalt marked.

Næringsattraktivitet er et begrep som forteller om veksten i næringslivet er høyere eller lavere enn forventet ut fra de strukturelle betingelsene. Hvis en region har bedre vekst i næringslivet enn forventet, er det en indikasjon på at regionen har en positiv næringsattraktivitet. De strukturelle betingelsene er effekten av den omtalte bransjestrukturen og befolkningsveksten. Når vi analyserer utviklingen i Sogn på bakgrunn av de strukturelle betingelsene, viser det seg at utviklingen i Sogn i stor grad er som forventet for perioden 2000 til 2015 under ett. Det betyr at næringsattraktiviteten har vært omtrent nøytral. Næringsattraktiviteten til Sogn har variert en del i løpet av denne perioden. Sogn hadde negativ næringsattraktivitet fra 2005 til 2009. Den siste treårsperioden har imidlertid Sogn fått en positiv næringsattraktivitet. Næringslivet vokser nå mer enn forventet i Sogn. Det er store forskjeller i næringsattraktivitet mellom kommunene i regionen. Sogndal og Luster har hatt ganske god næringsattraktivitet, mens de andre kommunene har hatt lav.

Folketallet i Sogn er lavere nå enn i begynnelsen av 2000. På samme tid har det vært sterk vekst i Norge. Sogn har hatt en negativ flyttebalanse mellom Sogn og resten av landet i hele perioden. Det har i perioder vært ganske stor netto innvandring som har gjort at regionen har unngått sterk befolkningsnedgang.

Også når det gjelder nettoutflytting, er det noen strukturelle forhold som kan forklare en del av flyttemønstrene mellom regionene. Sogn ligger forholdsvis isolert til i forhold til de store arbeidsmarkedene. Innbyggere i Sogn har et forholdsvis begrenset arbeidsmarked. Det gjør at en ikke kan forvente samme nettoutflytting som regionene som ligger nær de store byene. Den svake arbeidsplassutviklingen i Sogn har naturligvis også hatt en sterk negativ påvirkning på nettoutflyttingen.

Bostedsattraktivitet er et begrep som forteller om et sted har bedre eller svakere nettoutflytting enn forventet ut fra strukturelle forhold og arbeidsplassvekst. I Sogn kan de svake flyttetallene helt ut forklares av svak arbeidsplassutvikling og uheldige strukturelle betingelser. Den svake befolkningsveksten er dermed ikke et resultat av lav bostedsattraktivitet. Sogn har hatt en helt nøytral bostedsattraktivitet de siste årene. Bostedsattraktiviteten varierer ganske mye mellom kommunene i regionen. Sogndal har hatt sterk positiv bostedsattraktivitet. Selv om bostedsattraktiviteten for regionen som helhet er nøytral, er det klart et potensial for bedre bostedsattraktivitet og høyere befolkningsvekst.

Næringsattraktiviteten og bostedsattraktiviteten til Sogn har vært ganske gjennomsnittlig siden 2000. Lav vekst i arbeidsplasser og befolkningsnedgang skyldes derfor strukturelle forhold som regionen ikke har kunnet gjøre noe med. Det finnes imidlertid regioner med samme strukturelle utgangspunkt som Sogn som har skapt vekst gjennom høy attraktivitet for næringsliv og bosetting. Det er ingen spesielle årsaker til at Sogn ikke skal kunne skape høyere attraktivitet de neste årene.

Dersom Sogn oppnår høy attraktivitet, på linje med de beste regionene de siste ti årene, er det helt klart et potensiale for langt sterkere vekst. Sogn kan oppnå en arbeidsplassvekst på over 2000 og en befolkningsvekst på mellom 3 000 og 4 000 innbyggere fram til 2030.

Innledning – notatets oppbygging

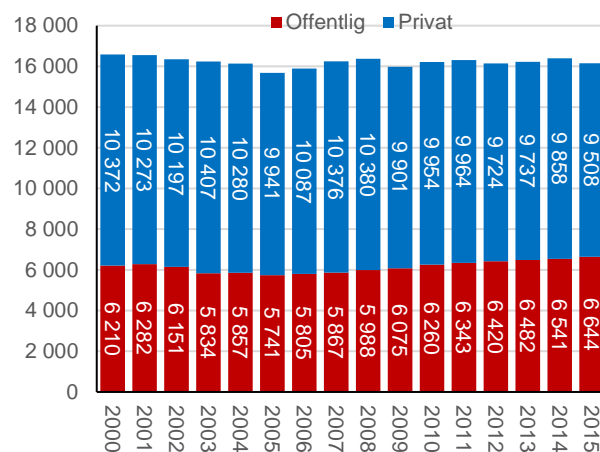
1. Arbeidsplassene

I dette kapitlet beskriver og analyserer vi utviklingen i antall arbeidsplasser. Data er hentet fra SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk og bearbeidet og analysert av Telemarksforsking.

1.1.1 Arbeidsplasser

Med antall arbeidsplasser mener vi sysselsatte etter arbeidssted, altså antall personer som jobber i Sogn, uavhengig av om de bor der eller ikke.

Antall arbeidsplasser i Sogn var til sammen 16 152 på slutten av 2015. Det er 430 færre enn det var registrert på slutten av 2000. SSB har endret metoden for telling av arbeidsplasser i 2015. Tallene for 2015 kan dermed ikke sammenliknes direkte med tidligere år. Den nye metoden ga omtrent 60 000 færre arbeidsplasser enn den gamle metoden.

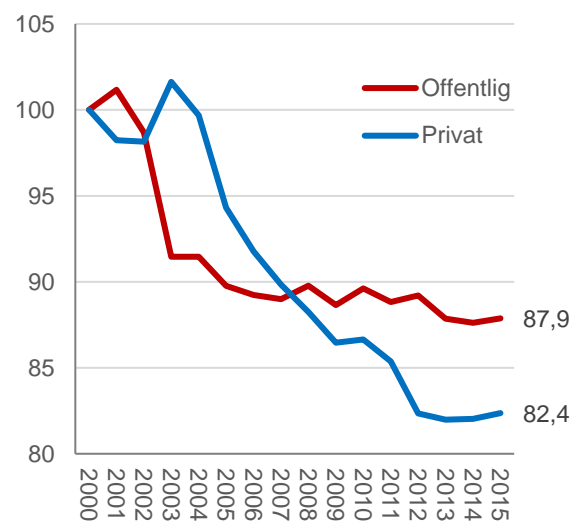
Figur 1: Antall arbeidsplasser i offentlig og privat sektor i Sogn.

1.1.2 Arbeidsplassutvikling

I figuren til høyre har vi vist hvordan arbeidsplassutviklingen har vært i Sogn, fordelt på offentlig og privat sektor. Arbeidsplassene er indeksert slik at 2000=100. Samtidig har vi normalisert utviklingen mot indeksen for Norge. Dette for å filtrere bort effekten av nye tellemåte for 2015. Der linjen øker, vil veksten være sterkere enn landsgjennomsnittet. Der linjen synker, er veksten lavere enn landsgjennomsnittet.

Sogn hadde svært mye lavere vekst i offentlig sektor enn landsgjennomsnittet de første årene. Etter 2005 har veksten i Sogn vært noe svakere enn landsgjennomsnittet. Samlet sett har veksten i antall arbeidsplasser i det offentlige vært 12,1 prosentpoeng lavere enn på landsbasis.

I privat sektor, næringslivet, var det en relativ nedgang fra 2003 til 2012. Etter 2012 har antall arbeidsplasser i Sogn vokst litt mer enn ellers i landet. I hele perioden fra 2000 til 2015 var det imidlertid hele 18,4 prosentpoeng svakere vekst i Sogn enn ellers i landet.

Figur 2: arbeidsplassutvikling i privat og offentlig sektor. Indeksert og normalisert mot Norges utvikling.

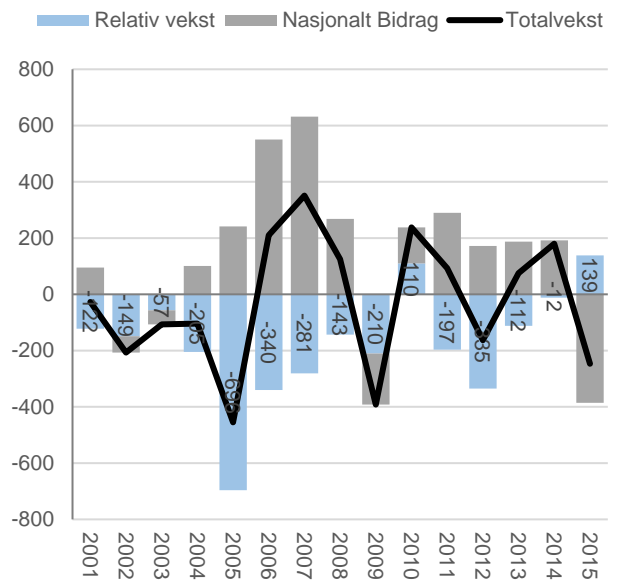
1.1.3 Relativ vekst

Vi kan se på den relative veksten for å få en inntrykk av hvordan utviklingen har vært i Sogn. Den relative veksten er veksten i Sogn fratrukket den nasjonale veksten.

Linjen i diagrammet til venstre viser den årlige endringen i antall arbeidsplasser. Denne årlige endringen er dekomponert i nasjonal vekst (veksten i Sogn dersom den prosentvise veksten er lik Norges vekst) og relativ vekst.

Vi kan se at den relative veksten i Sogn (blå søyler) har vært negativ de fleste årene. I 2010 og i 2015 var det imidlertid sterkere prosentvis vekst i Sogn enn i resten av landet.

Hvis arbeidsplassveksten (i prosent) i Sogn hadde vært en samme som i Norge etter 2000, ville det vært 2 818 flere arbeidsplasser i Sogn i dag. Det er imidlertid et positivt trekk at den relative arbeidsplassveksten har blitt forbedret de siste tre årene.

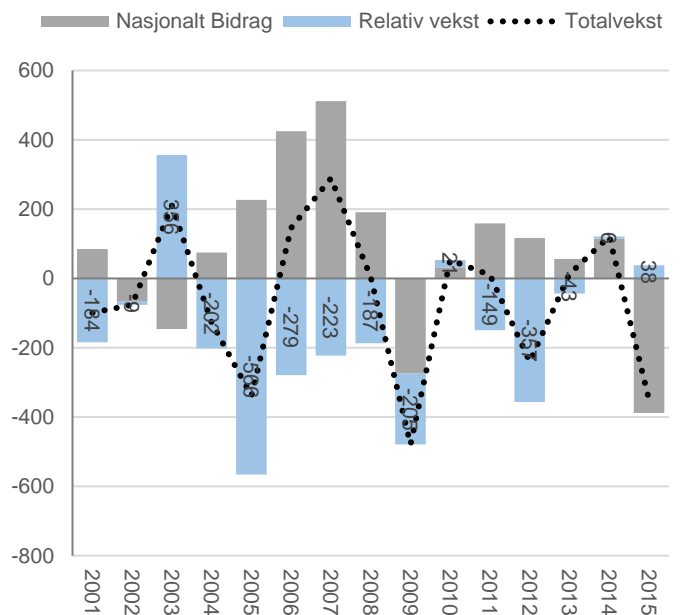
Figur 3: Arbeidsplassvekst dekomponert i nasjonal vekst og relativ vekst.

1.1.4 Relativ vekst i næringslivet

Vi kan gjøre den samme øvelsen for utviklingen i næringslivet. I figuren til høyre ser vi hvordan arbeidsplassendringene i hvert enkelt år kan dekomponeres i nasjonalt bidrag og relativ vekst i næringslivet.

I de fleste årene har Sogn har betydelig svakere utvikling i antall arbeidsplasser i næringslivet enn ellers i landet.

Et positivt trekk er at utviklingen de tre siste årene er langt bedre enn tidligere. I 2014 og 2015 har den relative arbeidsplassutviklingen i næringslivet i Sogn faktisk vært bedre enn i landet ellers.

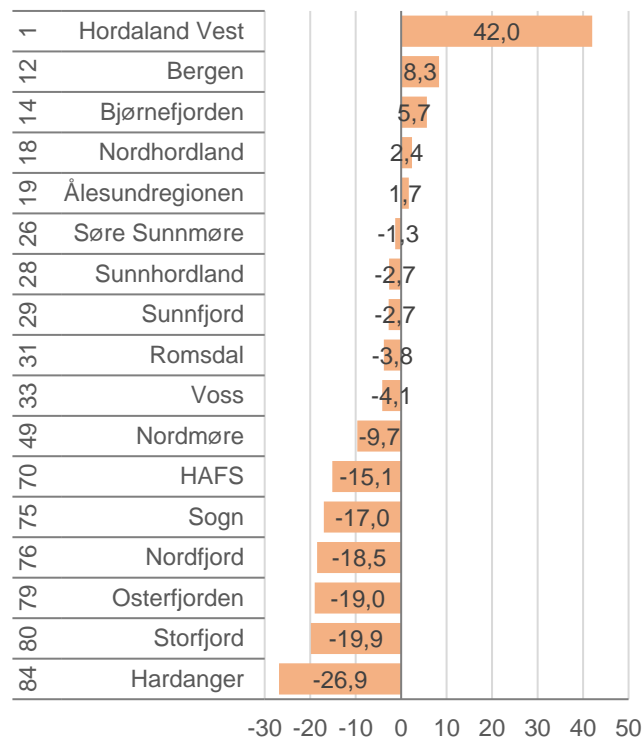
Figur 4: Arbeidsplassvekst i næringslivet dekomponert i nasjonal vekst og relativ vekst.

1.1.5 Sammenlikning med andre regioner

I figuren til høyre ser vi relativ vekst i antall arbeidsplasser i regionene i fylkene Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal fra 2000 til 2015. I Norge var veksten i antall arbeidsplasser 14,4 prosent i denne perioden. Den relative veksten er veksten i det enkelte fylke fratrukket den nasjonale veksten på 14,4 prosent.

Hordaland Vest har hatt den sterkeste arbeidsplassveksten av alle regionene i landet i denne perioden. Bergen og Bjørnefjorden har også hatt ganske sterk vekst.

Sogn er en av regionene med langt svakere utvikling enn landsgjennomsnittet i denne perioden. Den prosentvise veksten i antall arbeidsplasser er 17 prosentpoeng lavere enn gjennomsnittet. Rangingsnummeret 76 for Sogn betyr at det bare er åtte regioner som har hatt lavere vekst.

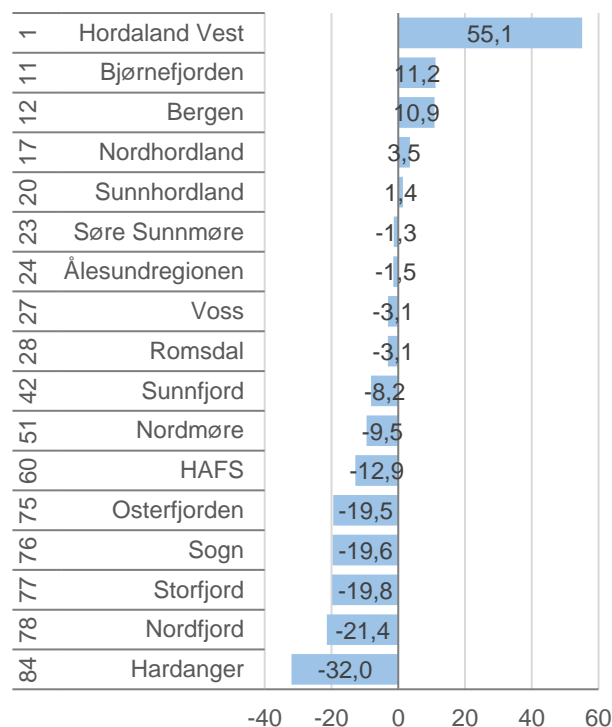
Figur 5: Relativ vekst i antall arbeidsplasser fra 2000 til 2015.

1.1.6 Arbeidsplassvekst i næringslivet

Arbeidsplasser kan være i offentlig sektor (stat, fylke eller kommune) eller i privat sektor (næringslivet). I figuren til høyre ser vi den relative veksten i næringslivet siden 2000. Veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet i Norge har vært på 11,3 prosent i denne perioden.

Hordaland Vest, Bjørnefjorden og Bergen har hatt klart sterkeste vekst i næringslivet i denne perioden.

I Sogn har er den relative veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet -19,6 prosent.

Figur 6: Relativ vekst i antall arbeidsplasser i privat sektor fra 2000 til 2015.

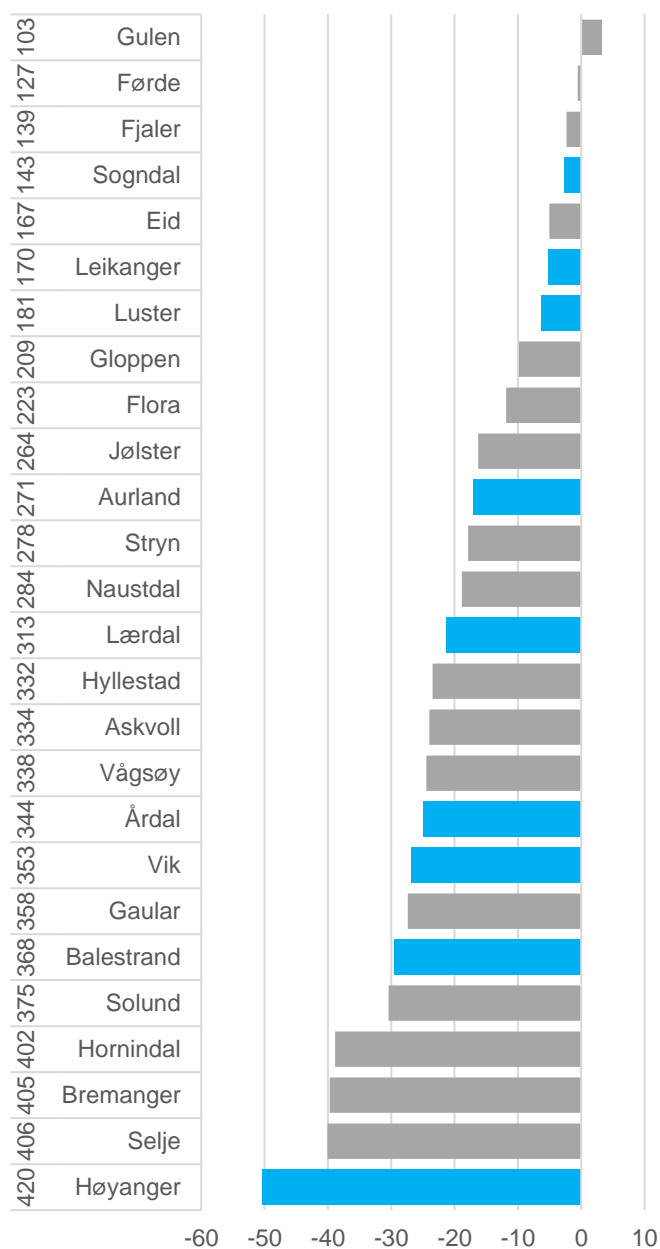
1.1.7 Næringsvekst i kommunene

Næringsutviklingen har variert en god del mellom kommunene i Sogn. I figuren til høyre ser vi den relative arbeidsplassveksten i næringslivet i alle kommunene i Sogn og Fjordane, mens kommunene i Sogn er markert med blått.

Det er bare Gulen av kommunene i fylket som har hatt en relativ arbeidsplassvekst. Det betyr at det bare er i Gulen at antall arbeidsplasser i næringslivet har hatt sterkere økning enn i landet for øvrig.

Sogndal, Leikanger og Luster har hatt en økning i antall arbeidsplasser i næringslivet, men den prosentvise veksten har vært lavere enn i Norge som helhet. Dermed blir den relative veksten negativ for disse tre kommunene.

Høyanger har hatt den klart sterkeste nedgangen av alle kommunene i fylket.

Figur 7: Relativ arbeidsplassvekst i kommunene i Sogn og Fjordane.

1.1.8 Næringsutvikling bransjevis

Vi skal analysere utviklingen i antall arbeidsplasser i næringslivet, for å forstå mer av årsakene til næringsutviklingen. Først ser vi på utviklingen av antall arbeidsplasser i ulike bransjer. Her bruker vi en bransjeinndeling som deler opp næringslivet i fire typer. Basisnæringer er de som produserer varer og tjenester til et større marked. Besøksnæringer er de som er avhengige av at kundene møter opp på stedet. Lokale næringer er de som stort sett bare har kommunens innbyggere som kunder. De regionale næringene består av de bransjene som ikke helt passer inn de tre andre kategoriene.

Tabell 1: Antall arbeidsplasser i ulike bransjer og sektorer i Sogn.

Type	Bransje	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Basis	Anna industri	594	487	519	501	607	610	623	641
	Næringsmidler	410	364	287	296	310	290	285	274
	Olje og gass utvinning	0	0	0	0	0	0	0	0
	Prosessindustri	1 493	1 338	1 195	1 238	1 197	1 162	1 206	1 207
	Verkstedindustri	934	852	684	631	605	601	546	521
	Fisk	29	29	43	49	51	66	59	64
	Gruve	33	29	14	15	16	13	13	17
	Landbruk	890	826	727	685	655	631	602	548
	Olje og gass	0	0	7	0	0	0	0	0
	Teknisk/vitenskap	226	195	285	179	198	183	183	172
	Tele og IKT	18	37	60	65	64	84	90	81
Besøk	Aktivitet	248	261	317	296	306	338	337	319
	Handel	1 348	1 385	1 323	1 408	1 409	1 406	1 425	1 357
	Overnatting	449	398	324	361	329	372	411	379
	Servering	176	135	142	155	118	117	144	118
Regional	Agentur og Engros	165	168	148	150	124	126	130	123
	Bygg og anlegg	814	942	1 206	1 211	1 217	1 272	1 302	1 285
	Diverse	464	570	638	593	535	510	517	597
	Finans, eiendom, utleie	332	335	346	394	326	258	277	241
	Forretningstjenester	377	368	384	385	333	335	339	341
	Transport	811	758	686	701	664	684	669	581
	Utleie av arbeidskraft	228	151	198	263	215	225	220	167
Lokal	333	313	421	388	445	454	480	475	
Offentlig	Kommune	4 006	3 893	4 050	4 088	4 152	4 168	4 159	4 266
	Stat	1 195	1 329	1 629	1 648	1 673	1 722	1 815	1 810
	Fylke	1 009	519	581	607	595	592	567	568
	Totalsum	16 582	15 682	16 214	16 307	16 144	16 219	16 399	16 152

Det har skjedd ganske store endringer i antall ansatte i mange bransjer i Sogn. Store industribransjer som prosessindustri, næringsmiddelindustri og verkstedindustri har hatt et sterkt fall i antall ansatte. Det har også vært en sterk nedgang i antall arbeidsplasser i landbruket. Bransjer som anna industri, fisk og tele/IKT har hatt litt vekst, men dette veier ikke opp nedgangen i de andre basisbransjene. Samlet sett har antall arbeidsplasser i basisnæringene gått ned.

I besøksnæringene det vært en viss oppgang i aktiviteter, mens antall arbeidsplasser i overnatting og servering har gått ned. Handel har hatt små endringer.

I de regionale næringene har det vært sterk vekst i bygg og anlegg, mens det har vært noe forskjellig utvikling i de andre bransjene. Samlet sett har de regionale næringene hatt vekst.

I offentlig sektor har det vært vekst i både kommune, fylke og stat siden 2005. Mellom 2000 og 2005 ble arbeidsplassene i sykehusene overført fra fylkeskommunal til statlig virksomhet.

1.1.9 Lokaliseringskvotienter

Lokaliseringskvotienter forteller om det er relativt mye av en bransje i et område. En beregner lokaliseringkvotienten til en bransje ved å dele andelen som denne bransjen utgjør av samlet sysselsetting i et område med andelen som bransjen utgjør på landsbasis. Hvis tallet er over 1, er bransjen relativt stor.

I figuren til høyre viser vi lokaliseringkvotientene til de ulike bransjene i Sogn.

Lokaliseringskvotienten til prosessindustri i Sogn er på 6,2 i 2015. Det betyr at andelen som prosessindustrien utgjør av samlet sysselsetting er 6,2 ganger høyere i Sogn enn i Norge. Prosessindustrien har økt sin lokaliseringkvotient siden 2000 selv om antall arbeidsplasser har gått ned. Det er fordi nedgangen har vært enda sterkere i andre deler av landet.

Også landbruk, overnatting og anna industri er bransjer som det er forholdsvis mye av i Sogn.

Sogn har nesten ikke arbeidsplasser i olje- og gassutvinning og tjenester knyttet til olje og gass. Det er også svært få arbeidsplasser i bransjer som Tele/IKT, agentur og fisk (fiske og havbruk).

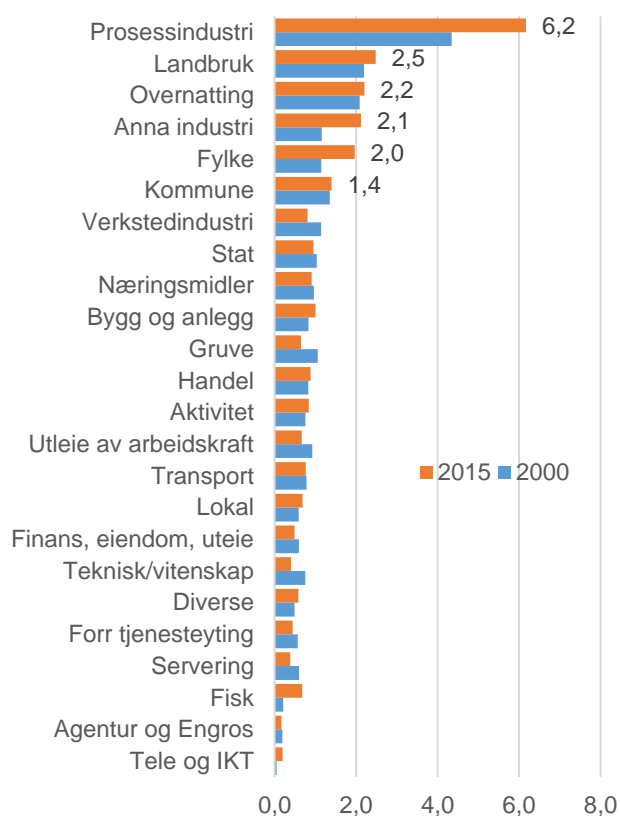
1.1.10 Hvilke bransjer og sektorer vokser?

I figuren til høyre ser vi utviklingen i antall arbeidsplasser i Norge og Sogn fra 2000 til 2015. I basisnæringene har antall arbeidsplasser sunket i alle bransjer unntatt anna industri. Det har også vært sterkere nedgang i Sogn enn i resten av landet i alle basisbransjene unntatt anna industri og prosessindustri.

I besøksnæringene har alle bransjene svakere utvikling i Sogn enn i resten av landet.

Av de 17 bransjene har Sogn en bedre utvikling enn landet i fire bransjer: anna industri, prosessindustri, bygg og anlegg og diverse.

De bransjene som peker seg mest ut negativt er teknisk/vitenskap, servering, forretningsmessig tjenesteyting, utleie av arbeidskraft og verkstedindustri.

Figur 8: Lokaliseringskvotienter for ulike bransjer i Sogn.

Tabell 2: Prosentvis vekst i antall arbeidsplasser i Norge og Sogn fra 2000 til 2015. Bransjer med over 100 arbeidsplasser.

	Norge	Sogn	Differanse
Anna industri	-31,6	7,9	39,5
Næringsmidler	-17,8	-33,2	-15,4
Prosessindustri	-34,0	-19,2	14,8
Verkstedindustri	-8,6	-44,2	-35,6
Landbruk	-36,9	-38,4	-1,6
Teknisk/vitenskap	64,3	-23,9	-88,2
SUM Basis	-2,2	-23,8	-21,7
Aktivitet	34,6	28,6	-6,0
Handel	9,5	0,7	-8,9
Overnatting	-7,4	-15,6	-8,2
Servering	21,4	-33,0	-54,3
SUM Besøk	12,8	-2,2	-15,0
Agentur og Engros	-1,5	-25,5	-24,0
Bygg og anlegg	52,1	57,9	5,8
Diverse	24,9	28,7	3,8
Finans, eiendom	1,8	-27,4	-29,2
Forr tjenesteyting	35,0	-9,5	-44,5
Transport	-15,2	-28,4	-13,1
Utleie av arbeidskraft	17,7	-26,8	-44,5
SUM regional	16,3	4,5	-11,7
Lokale næringer	42,8	42,6	-0,2
Kommune	19,6	6,5	-13,1
Fylke og stat	24,9	7,9	-17,0
SUM	14,4	-2,6	-17,0

1.1.11 Bransjeeffekten

Ulike områder har forskjellig bransjestruktur, samtidig som de ulike bransjene har svært forskjellig vekst. Dermed vil bransjestrukturen ha stor betydning for veksten i et område.

Hva har bransjestrukturen i betydning for arbeidsplassutviklingen i næringslivet? Det har vi beregnet i figuren til venstre.

Bergen har en struktureffekt i perioden 2000 til 2015 på 5,4 prosent. I Storfjord var bransjeeffekten minus 21,8 prosent.

Det betyr at dersom alle regioner hadde nøyaktig samme prosentvise vekst bransje for bransje, ville Bergen fått en vekst som var 5,4 prosent høyere enn landsgjennomsnittet, mens Storfjord ville fått 21,8 prosent lavere vekst. En av grunnene til at Bergen har hatt sterk vekst i næringslivet er dermed at en stor andel av næringslivet er i bransjer som har generelt høy vekst.

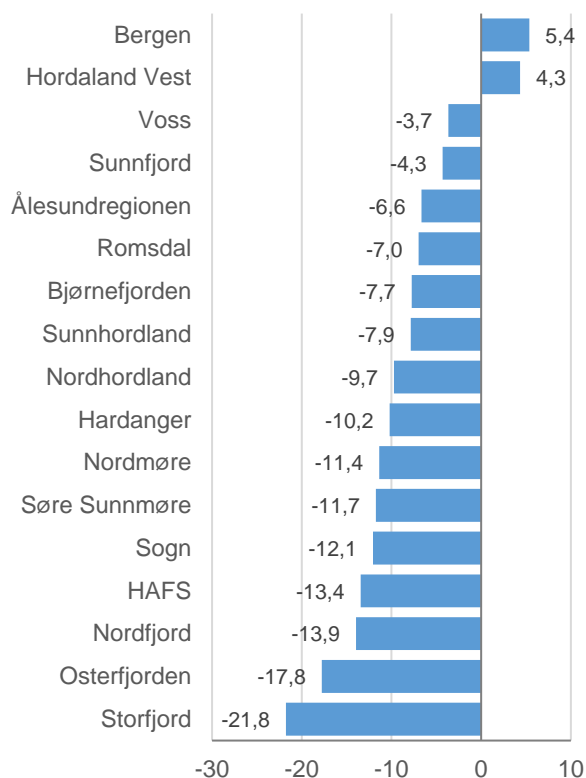
Sogn har en negativ bransjeeffekt på 12,1 prosent. Vi så tidligere i figur 4 at arbeidsplassveksten i næringslivet i Sogn var 19,6 prosent lavere enn landsgjennomsnittet. Bransjestrukturen forklarer dermed en stor del av den lave veksten i Sogn, men ikke alt.

1.1.12 Befolkningseffekten

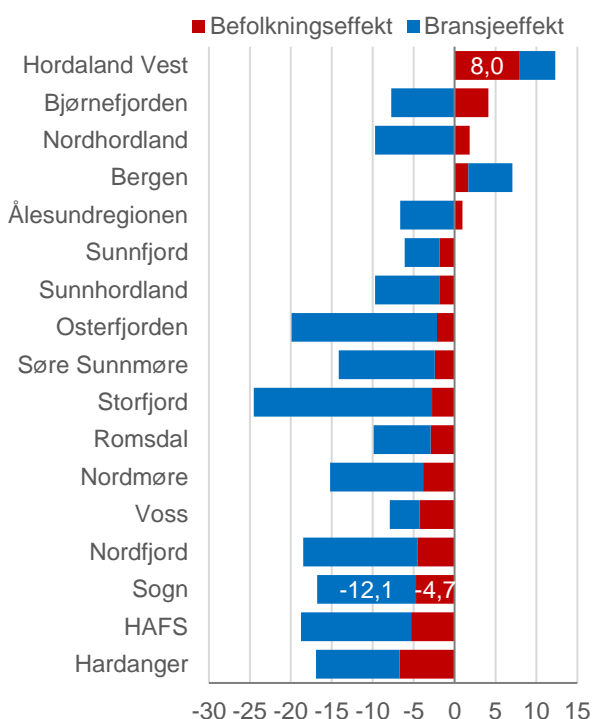
Befolkningsendringer påvirker også veksten i næringslivet. Noen bransjer, som handel, servering, bygg og anlegg, eiendom og lokale næringer blir direkte påvirket av befolkningsendringer. Denne effekten har vi beregnet i figuren til høyre, og satt sammen med bransjeeffekten. Hordaland Vest har fått en ekstra vekst i næringslivet på 8,0 prosent som følge av befolkningsveksten.

I Sogn har svak befolkningsvekst påvirket veksten i næringslivet negativt, og gjort at arbeidsplassveksten har blitt 4,7 prosent lavere, enn hvis befolkningsveksten har vært lik landet.

Sogn har dermed en forventet arbeidsplassutvikling som er til sammen 16,8 prosentpoeng lavere enn landsgjennomsnittet.

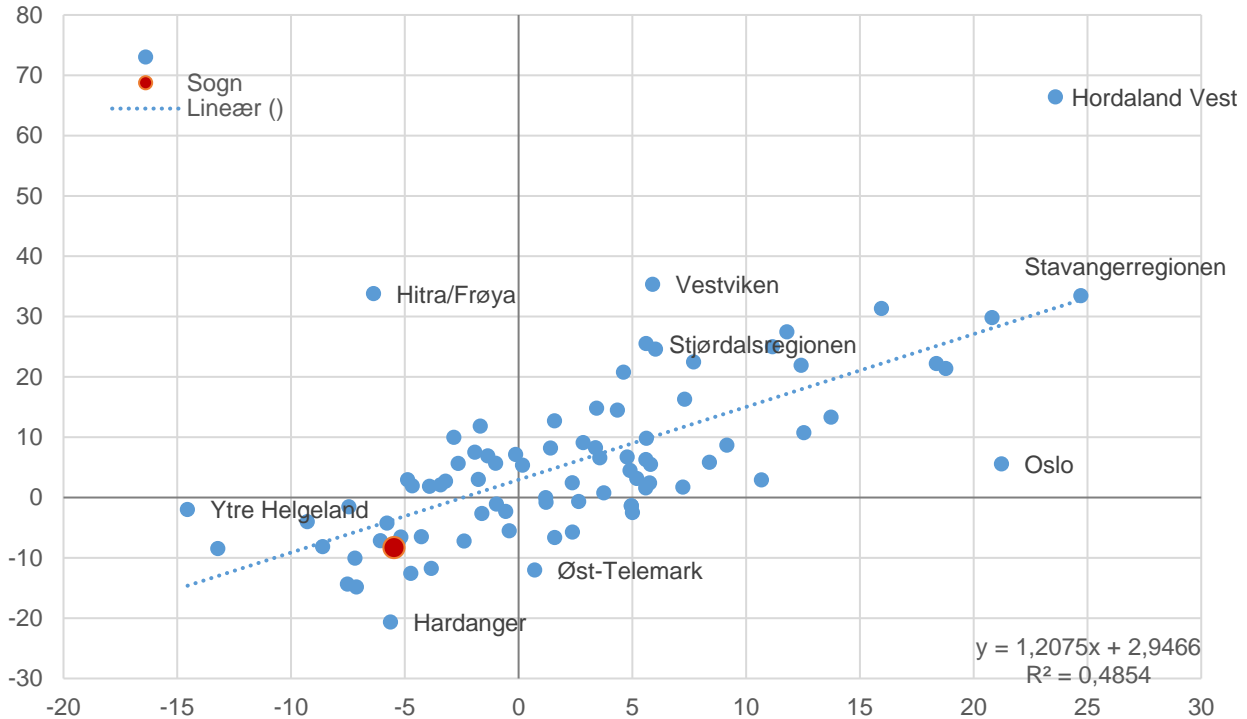
Figur 9: Bransjestrukturens effekt på veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet fra 2000 til 2015. Prosent.

Figur 10: Befolkningsvekstens effekt på veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet fra 2000 til 2015. Prosent.

1.1.13 Forventet og faktisk arbeidsplassvekst i næringslivet

Bransjestrukturen og befolkningsveksten er to faktorer som påvirker arbeidsplassveksten på en systematisk måte. Når vi legger sammen disse to faktorene, slik vi gjorde i figur 7, får vi et uttrykk for den forventede arbeidsplassveksten. I figuren under har vi laget et plott som viser forventet og faktisk arbeidsplassvekst i fylkene.

Figur 11: Faktisk og forventet arbeidsplassvekst i næringslivet i årene 2000-2015.

Som vi kan se av figuren, kan vi forklare en stor del av variasjonen i arbeidsplassveksten i næringslivet med disse to faktorene. Stavangerregionen har den høyeste forventede veksten og har hatt en faktisk vekst som er omtrent nøyaktig som forventet. Ytre Helgeland har de minst gunstige betingelsene for vekst, men har hatt mindre nedgang enn forventet.

Noen regioner har hatt en bedre vekst i næringslivet enn forventet, mens andre regioner har hatt en lavere vekst enn forventet. Disse avvikene er interessante. Omtrent alle steder, enten det er kommuner, regioner eller fylker, ønsker å påvirke næringsutviklingen positivt. Hvis et sted lykkes i å føre en næringspolitikk som faktisk påvirker næringslivet positivt, vil dette forventes å føre til at veksten i næringslivet blir bedre enn forventet ut fra stedets forutsetninger. Siden forutsetningene for næringslivsvekst er vesentlig forskjellige, vil ikke den faktiske veksten være et godt mål for hvor vellykket næringspolitikken er. Avviket mellom forventet og faktisk vekst vil være et langt bedre mål.

Vi bruker derfor avviket mellom faktisk og forventet vekst i antall arbeidsplasser som et mål for stedenes næringsattraktivitet. Høy næringsattraktivitet vil da bety at stedet har et næringsliv som vokser raskere enn forventet ut fra sine forutsetninger. Vi har da bare to faktorer med i beregningen av forutsetningene: bransjestruktur og befolkningsvekst. Det er fordi vi ikke har funnet andre faktorer som faktisk har en systematisk og signifikant betydning for arbeidsplassutviklingen i næringslivet.

Det er ikke bare den lokale næringspolitikken som har betydning for næringsattraktiviteten på et sted. Årsaken kan også ligge i næringslivet, gjennom at stedet har noen dyktige enkeltbedrifter som skaper vekst. Det kan også være en rekke andre mer og mindre tilfeldige årsaker.

1.1.14 Næringsattraktivitet

I figur 9 ser vi hvordan veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet kan dekomponeres i strukturelle forhold og attraktivitet. Det er de samme data som vist i figur 8 på forrige side.

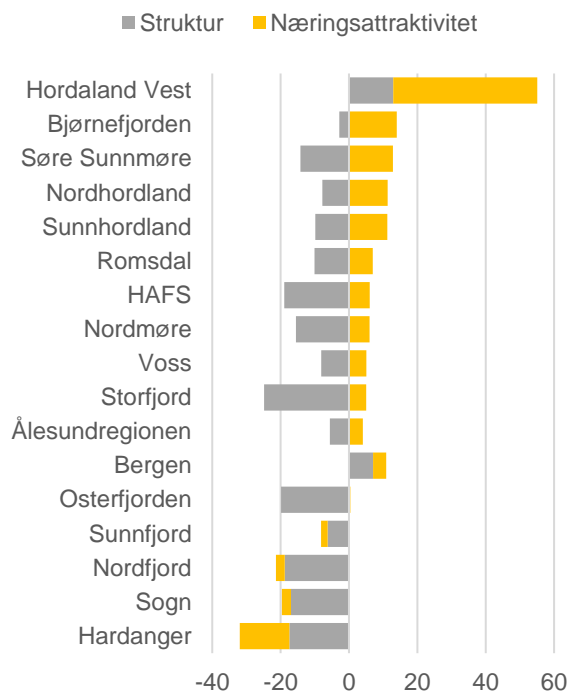
De strukturelle forholdene er effekten av bransjestruktur og befolkningsendringer på arbeidsplassveksten i næringslivet. Bergen og Hordaland Vest hadde de mest gunstige strukturelle forholdene for næringslivsvekst i denne perioden.

Hordaland Vest hadde også høyest næringsattraktivitet, fulgt av Bjørnefjorden og Søre Sunnmøre. Søre Sunnmøre har hatt ganske lite gunstige betingelser for næringslivsvekst og har hatt lavere vekst i næringslivet enn landsgjennomsnittet. Nå ser vi at regionen faktisk har vært en ganske attraktiv næringsregion.

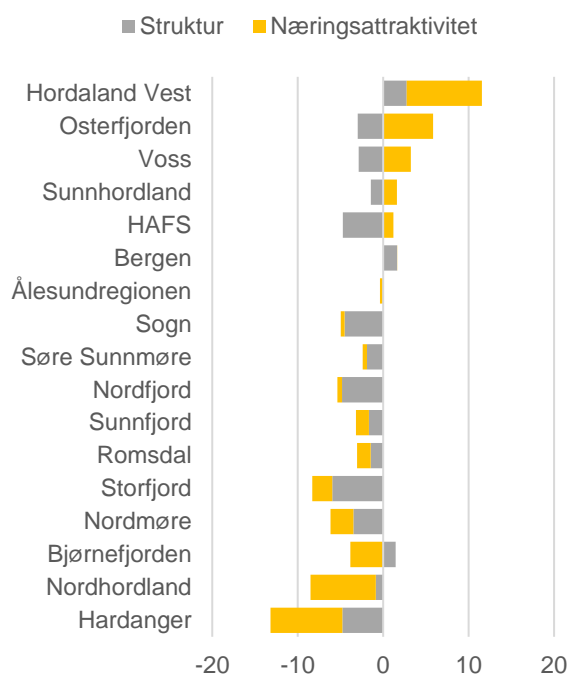
Sogn har hatt relativt lite gunstige betingelser for vekst i næringslivet, men mange andre regioner har hatt like dårlige betingelser. Siden den faktiske utviklingen i næringslivet i Sogn er svakere enn forventet, er næringsattraktiviteten svakt negativ. Mesteparten av nedgangen i næringslivet i Sogn kan forklares av svake vekstbetingelser, men ikke alt. Sogn har også underprestert når det gjelder vekst i næringslivet.

1.1.15 Variasjon i næringsattraktivitet 2011-2015

Vi kan også se på den siste femårsperioden. Sogn har hatt en næringsattraktivitet som svært nær null, eller nøytral i denne perioden. Sogn har dermed verken vært spesielt attraktiv eller uattraktiv for næringslivet i denne perioden.

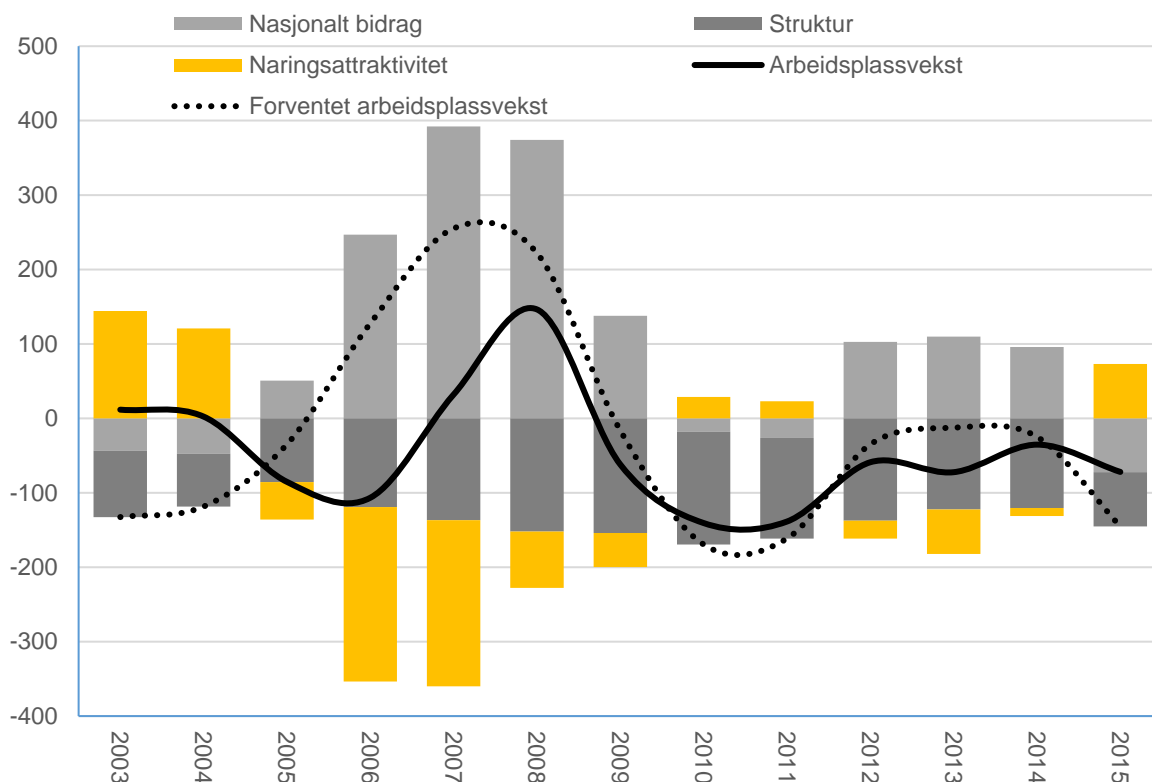
Figur 12: Relativ arbeidsplassvekst i næringslivet 2000-2015 dekomponert i strukturfaktorer og attraktivitet.

Figur 13: Relativ arbeidsplassvekst i næringslivet 2011-2015 dekomponert i strukturfaktorer og attraktivitet.

1.1.16 Næringsattraktivitet over tid

På forrige side så vi næringsattraktiviteten i fylkene i hele perioden 2000-2015. Det er interessant å se på utviklingen i næringsattraktiviteten over tid. Næringsattraktiviteten kan variere mye over tid. I figuren under ser vi hvordan arbeidsplassveksten i næringslivet har variert fra år til år i Telemark, og hvordan vi kan dekomponere veksten i ulike drivkrefter.

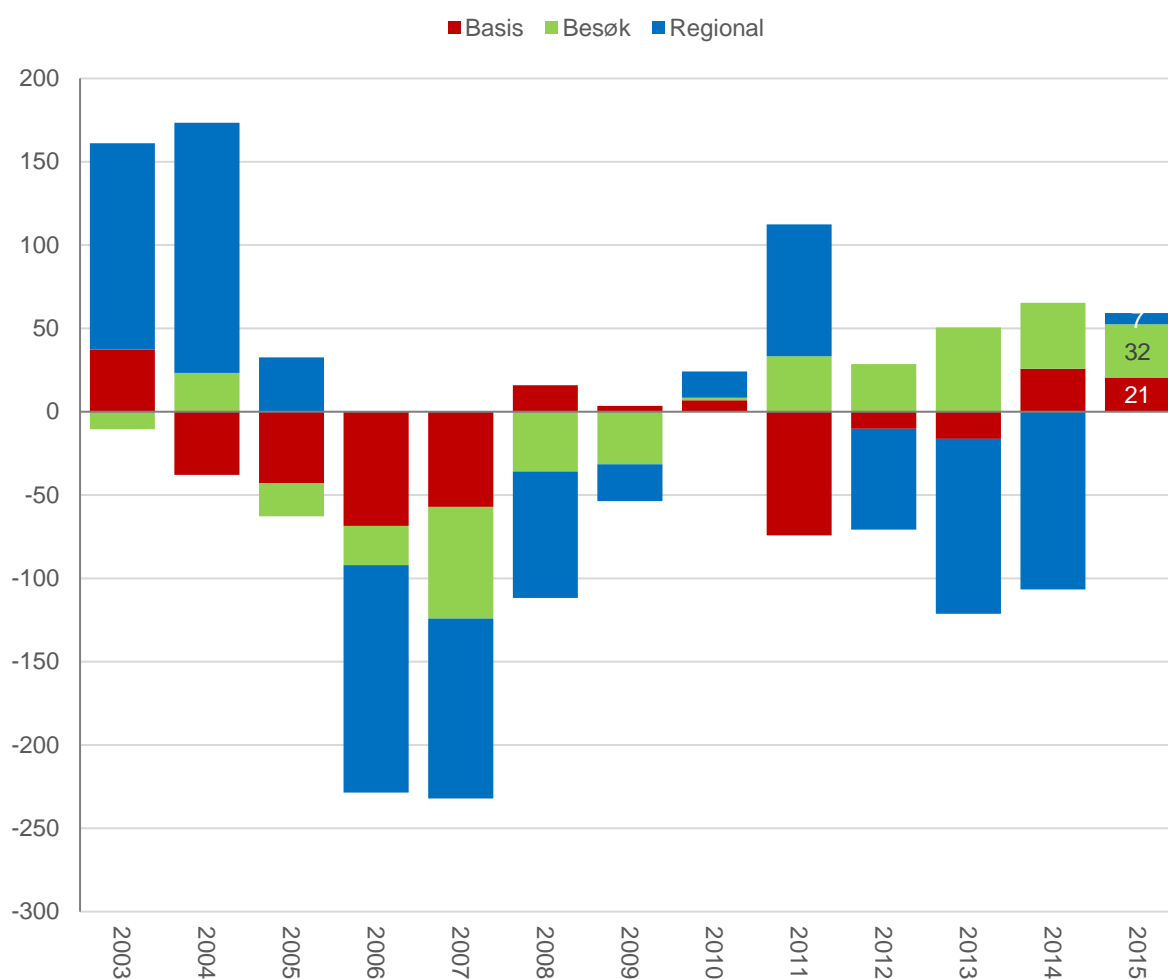

Figur 14: Arbeidsplassveksten (antall arbeidsplasser) i næringslivet i Sogn, dekomponert i ulike drivkrefter. Tre års glidende gjennomsnitt.

Sogn startet perioden med høy næringsattraktivitet i årene 2003 og 2004. Deretter kom en periode med svak næringsattraktivitet i årene fra 2005 til 2009. Det var spesielt i de årene da norsk økonomi vokste svært raskt at næringslivet i Sogn hadde unormalt svak utvikling. Etter 2009 har næringsattraktiviteten vekslet, uten de store avvikene. Veksten i næringslivet i Sogn har vært ganske nært normalen i perioden 2009. Den siste året (egentlig årene 2013, 2014 og 2015 i gjennomsnitt) har næringsattraktiviteten vært klart positiv. Det har gitt en vekst på 73 ekstra arbeidsplasser årlig.

1.1.17 Næringsattraktivitet for ulike typer

Vi kan også vise næringsattraktiviteten fordelt på ulike deler av næringslivet.

Figur 15: Næringsattraktiviteten i de tre næringstypene, antall arbeidsplasser.

I figuren ser vi at det er i de regionale næringene næringsattraktiviteten har svingt mest. Utslagene for basisnæringene og besøksnæringene har vært mindre.

I de dårlige årene, 2006 og 2007, var attraktiviteten lav for alle de tre næringstypene. Besøksnæringene har hatt positiv attraktivitet i årene etter 2010 og bidratt mest positiv i denne perioden.

1.1.18 Oppsummering arbeidsplassanalyse

I tabellen under har vi laget en tabell som oppsummerer analysene av arbeidsplassutviklingen.

Tabell 3: Analyse av endringer i antall arbeidsplasser i Sogn fra 2000 til 2015.

		Endring	Nasjonalt vekstbidrag	Relativ vekst	Bransje-effekt	Befolknings-effekt	Forventet	Avvik fra forventet
Stat og fylke		174	548	-374			548	-374
Kommune og lokal		402	1012	-610		-706	306	96
Næringsliv		-1 006	977	-1983	-1199	-434	-656	-350
	Basis	-1102	-100	-1002	-932	0	-1032	-70
	Besøk	-48	284	-332	-66	-248	-29	-19
	Regional	144	519	-375	73	-186	405	-261
SUM		-430	2388	-2818	-1199	-1141	48	-478

I den første kolonnen ser vi at antall arbeidsplasser har samlet sett sunket med 430. I offentlig sektor har det vært en vekst på 575 arbeidsplasser, mens det har vært en nedgang på 1 106 i næringslivet. Nedgangen i næringslivet har kommet i basisnæringene, og da spesielt i industrien. De regionale næringene har hatt en vekst på 144 arbeidsplasser.

Det nasjonale vekstbidraget er et uttrykk for hva veksten i antall arbeidsplasser ville vært dersom Sogn hadde hatt den samme prosentvise veksten som landet for øvrig. Den relative veksten er faktisk endring minus det nasjonale vekstbidraget. Den relative veksten har vært negativ for alle sektorer og næringstyper. Det betyr at alle sektorer og næringstyper har hatt en svakere prosentvis utvikling i Sogn enn i landet for øvrig. Hvis Sogn hadde hatt samme prosentvise vekst som landet for øvrig i hver enkelt sektor, ville det vært 2 818 flere arbeidsplasser i regionen på slutten av 2015.

Bransjeeffekten og befolknings-effekten er faktorer som delvis forklarer hvorfor arbeidsplassveksten i Sogn har vært svak. Næringslivet i Sogn har i stor grad vært konsentrert i bransjer som har hatt nedgang nasjonal. Bransjestrukturen i Sogn har bidratt negativt til utviklingen, tilsvarende 1 199 arbeidsplasser. Befolkningsutviklingen i Sogn har også vært mye svakere enn landsgjennomsnittet. Det fører til lavere vekst i deler av besøksnæringene, de regionale næringene og i kommunal sektor/lokale næringer. Samlet sett har svak befolkningsvekst redusert arbeidsplassveksten med til sammen 1 141 arbeidsplasser, hvorav 434 arbeidsplasser i næringslivet.

Ut fra Sogns bransjestruktur og befolkningsvekst er det en forventet vekst i perioden på 48 arbeidsplasser.

Den faktiske utviklingen har vært svakere enn forventet. Avviket er på hele 478 arbeidsplasser. Den relativt svake utviklingen i antall arbeidsplasser i kommunal sektor/lokale næringer kan helt ut forklares av den svake befolkningsutviklingen. Det er et derimot negative avvik i statlig sektor og i alle de tre næringstypene. Disse negative avvikene indikerer at Sogn har vært et lite attraktivt fylke for næringsliv og statlig virksomhet i perioden.

Vi så imidlertid på de siste sidene at Sogn hadde svakest næringsattraktivitet i 2006 og 2007. I de tre siste årene er bildet langt mer positivt, ettersom næringsattraktiviteten nå bidrar positivt og gir ekstra vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet.

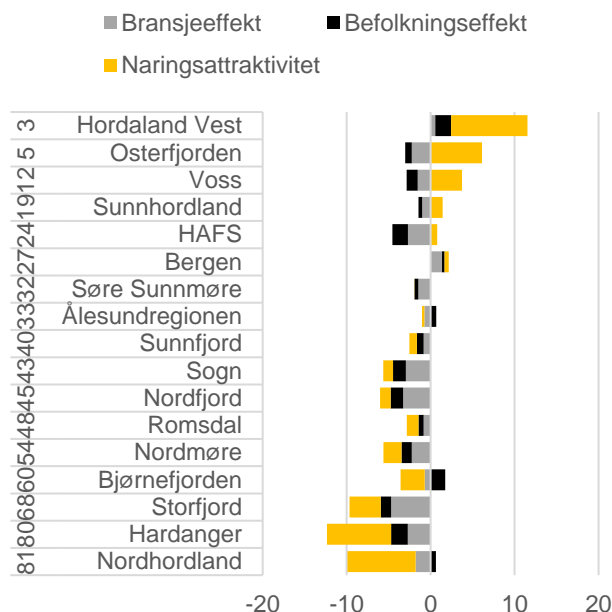
1.1.19 Regionale variasjoner

I figuren til høyre ser vi arbeidsplassvekst og næringsattraktivitet i regionene i Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal de siste fem årene.

Hordaland Vest, Osterfjorden og Voss har vært attraktive næringsregioner i denne perioden.

Sogn kommer ut litt under middels av norske regioner i denne perioden. Vi kan se at rangeringen til Sogn er nummer 43 av 84 regioner.

Figuren viser også at de strukturelle betingelsene til Sogn har vært ganske negative. Uheldig bransjestruktur og lav befolkningsvekst trekker arbeidsplassveksten ganske mye ned. I regioner som Bergen, Hordaland Vest og Bjørnefjorden gir de strukturelle betingelsene ekstra vekst i næringslivet.

Figur 16: Relativ arbeidsplassvekst i næringslivet i regionene i perioden 2011-2015, dekomponert. Tallene til venstre angir rangeringen blant de 84 regionene.

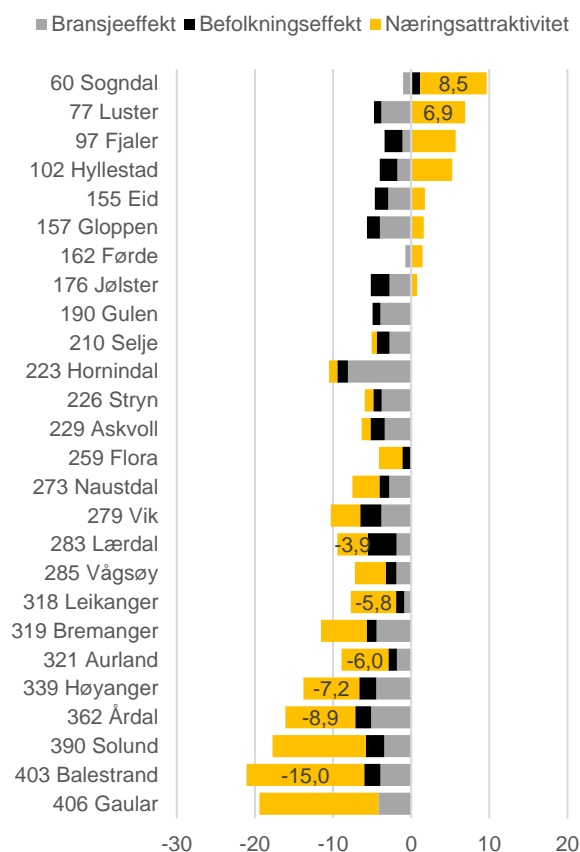
1.1.20 Næringsattraktivitet i kommunene

I figuren til høyre ser vi resultatet av analysen av kommunene i Sogn og Fjordane for den siste femårsperioden.

Sogndal har den beste næringsattraktiviteten av alle kommunene i fylket i denne perioden, fulgt av Luster på andreplass. De er rangert som henholdsvis nummer 60 og 77 av de 428 kommunene i landet. Den positive næringsattraktiviteten i Sogndal har gitt en vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet på 8,5 prosent. I Luster har bidraget blitt 6,9.

Sogndal har i tillegg fått vekstimpulser gjennom at befolkningsveksten har vært over gjennomsnittet, og har en forholdsvis gunstig bransjestruktur sammenliknet med resten av fylket.

De andre kommunene i Sogn har hatt lav næringsattraktivitet i denne perioden. I Balestrand har utviklingen i antall arbeidsplasser i denne perioden vært hele 15 prosentpoeng under forventet verdi.

Figur 17: Relativ arbeidsplassvekst i næringslivet i kommunene i Sogn og Fjordane i perioden 2011-2015, dekomponert. Tallene til venstre angir rangeringer blant de 428 kommunene i landet.

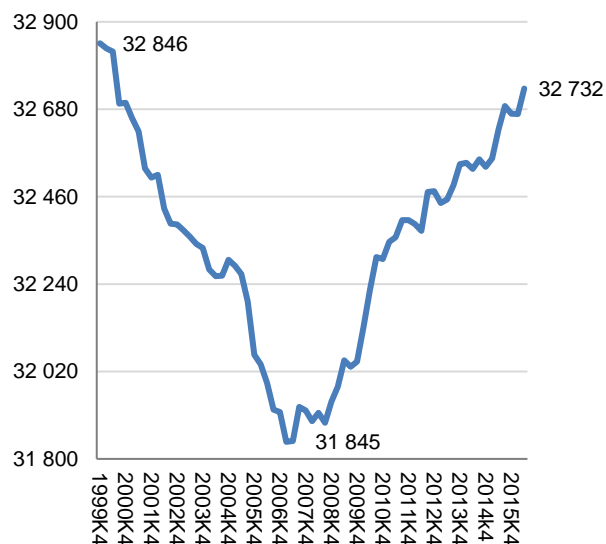
2. Befolkning

I dette kapitlet skal vi først vise befolkningsutviklingen, og dernest analysere hva som har vært drivkreftene for utviklingen og til slutt vise bostedsattraktiviteten.

2.1.1 Folketallet

Antall innbyggere i Sogn var 32 846 på slutten av andre kvartal i 2016. I begynnelsen av 2000 var folketallet 32 846.

I mellomtiden hadde Sogn et fallende folketall mellom 2000 og 2007. Midt i året 2007 var folketallet nede i 31 845. Etter det har det blitt vekst i folketallet i Sogn. Veksten etter 2007 har ikke helt tatt igjen nedgangen fram til 2007 ennå. Folketallet er dermed falt med 114 siden 2000.

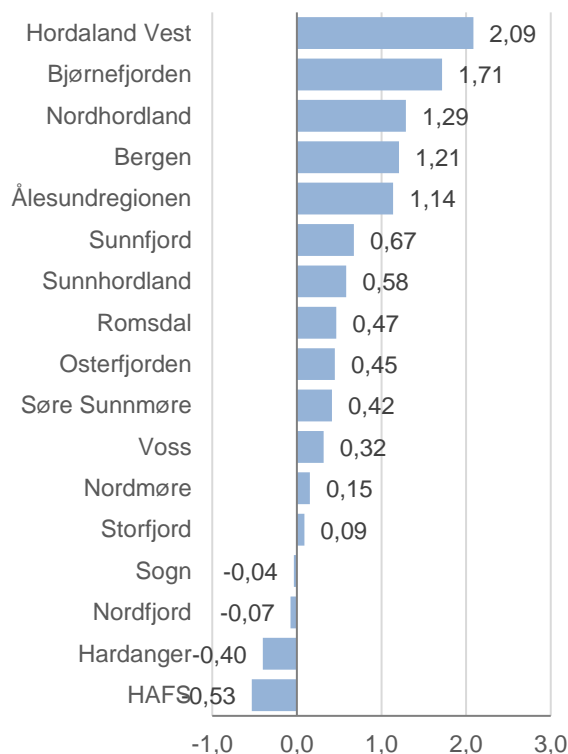

Figur 18: Folketallet i Sogn.

2.1.2 Befolkningsutvikling i regionene

I figuren ser vi befolkningsveksten etter 2000 vist som årlige vekstrater for regionene i Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal. Regionene rundt Bergen har hatt sterkest vekst. Hordaland Vest har hatt en vekstrate på over to prosent årlig.

Sogn er en av fire regioner i dette området med befolkningsnedgang. Nedgangen er helt marginal, så det er vel egentlig mer riktig å si at folketallet er omtrent det samme som i 2000.

Figur 19: Årlig vekstrate i regionene etter 1. jan 2000.

2.1.3 Befolkningsutvikling dekomponert

I figuren til høyre kan vi se befolkningsendringene i fylkene etter 2000, dekomponert i fødselsbalanse, netto innvandring og netto innenlands flytting.

Alle regionene har hatt netto innvandring. Forskjellene mellom regionene når det gjelder netto innvandring er ikke så store.

Regioner som Hordaland Vest, Bjørnefjorden, Nordhordland og Osterfjorden har hatt netto innenlands flytting. Disse fylkene har trukket til seg innflyttere fra de andre regionene i Norge. De andre regionene i dette området har hatt netto innenlands utflytting.

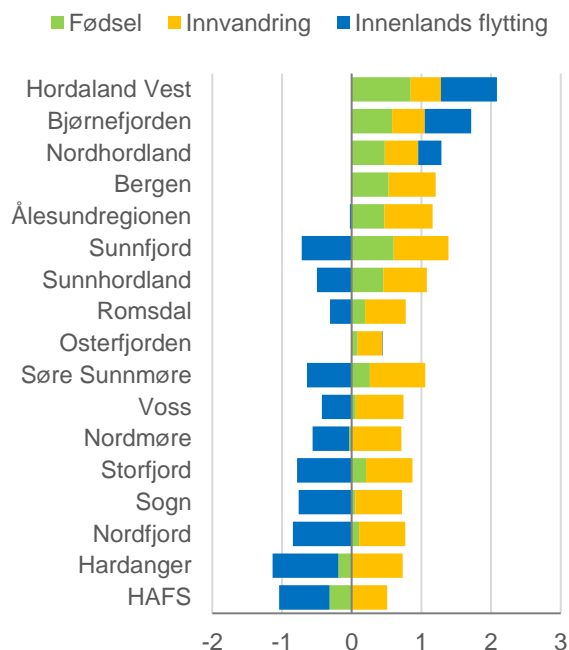
Fødselsbalansen skaper også betydelige forskjeller i befolkningsveksten. Noen regioner har fødselsoverskudd, andre har underskudd på fødselsbalansen.

Sogn har hatt omtrent samme antall fødsler som døde i denne perioden. Det har vært netto innvandring, men en netto innenlands utflytting som har vært omtrent like sterk.

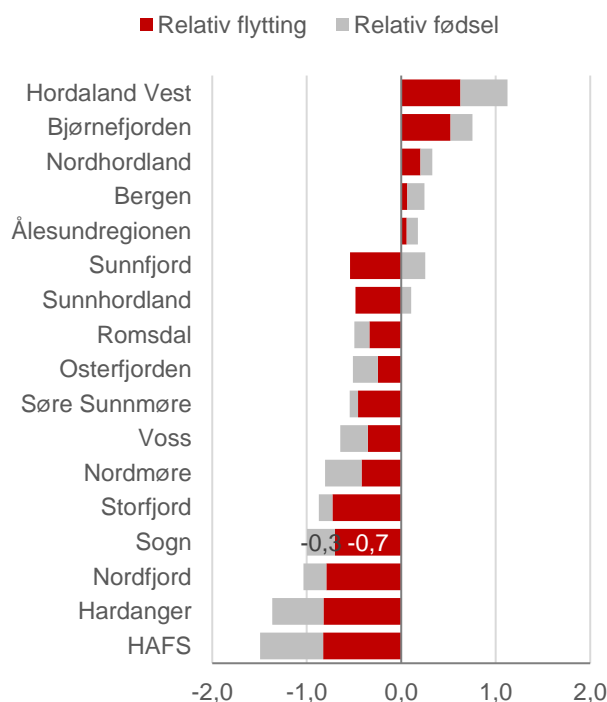
2.1.4 Relativ flytting

Når vi skal analysere årsakene til forskjellene i befolkningsvekst vil vi ta utgangspunkt i relativ nettoflytting. Det er nettoflyttingen inkludert innvandring fratrukket innvandringen til Norge. Den relative nettoflyttingen er et uttrykk for om et område har hatt en samlet tiltrekningskraft for bosettingen. Vi behandler derfor innenlands flytting og innvandring under ett.

Sogn har hatt en relativ flytting på 0,7 prosent årlig under landsgjennomsnittet. Den relative fødselsbalansen er 0,3 prosent under landsgjennomsnittet. Dermed har befolkningsveksten i regionen vært omtrent en prosent årlig lavere enn landsgjennomsnittet.

Figur 20: Befolkningsveksten, årlige vekstrater i perioden 2000-2016, dekomponert.

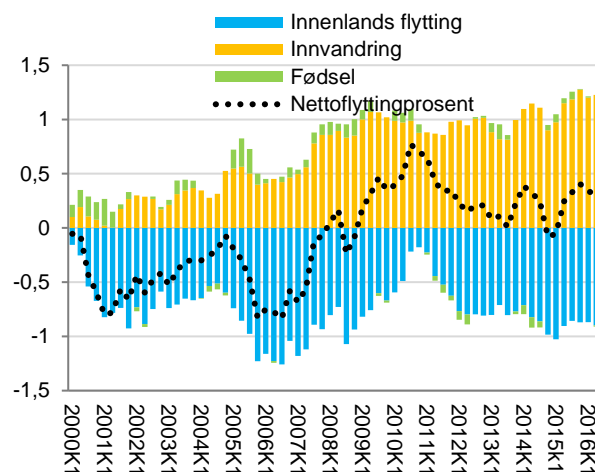
Figur 21: Relativ fødselsbalanse og relativ flytting (inkludert innvandring) etter 2000. Årlige vekstrater.

2.1.5 Befolkningsutvikling over tid

I figuren øverst til høyre kan vi se befolkningsutviklingen dekomponert over tid. Det er de samme data som vi viste i figur 18. Vi kan nå se hvordan de ulike komponentene har utviklet seg over tid.

Vi kan se at den innenlandske flyttingen har vært negativ i hele perioden. Fødselsbalansen har vekslet på å være positiv og negativ.

Nettoinnvandringen har økt etter 2007. Befolkningsveksten etter 2007 er dermed et utslag av økt innvandring til Sogn.

Figur 22: Befolkningsutvikling i Sogn dekomponert. Figuren viser årlige vekstrater målt hvert kvartal.

2.1.6 Nasjonal utvikling

Den nasjonale befolkningsveksten ser vi i den midterste figuren. Fødseloverskuddet har vært ganske konstant gjennom hele perioden. Nettoinnvandringen har imidlertid variert ganske mye. Det er det som gjør at den nasjonale befolkningsveksten har variert. Norges nettoinnvandring har sunket de siste syv kvartalene.

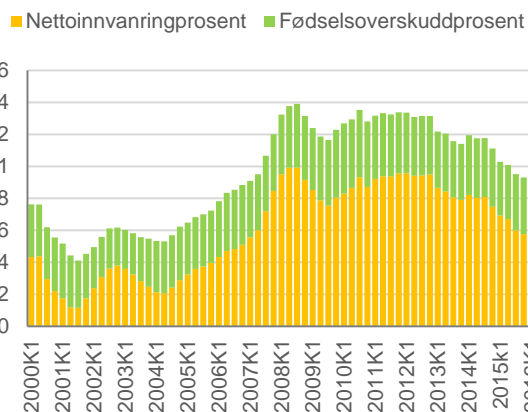
2.1.7 Relativ befolkningsutvikling

Den relative befolkningsutviklingen er den faktiske utviklingen for Sogn fratrukket verdiene for Norge. I den nederste figuren har vi vist den relative utviklingen i Tele Sogn mark. Verdiene er tallene i den øverste figuren fratrukket verdiene i den midterste.

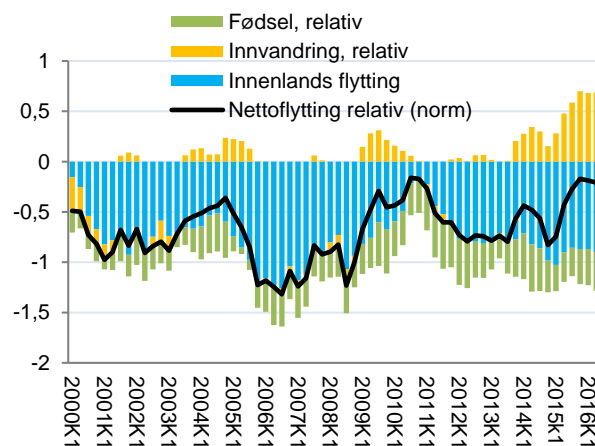
Nå kan vi se at fødselsbalansen i Sogn er lavere enn i resten av landet. Det er en av årsakene til at befolkningsveksten i Sogn ikke henger med veksten i resten av landet.

Innvandringen til Sogn har i perioder vært høyere enn landsgjennomsnittet, spesielt i de siste par årene. Det er årsaken til at folketallet i Sogn utvikler seg bedre enn tidligere, relativt til resten av landet.

Den innenlandske flyttebalansen viser imidlertid ingen bedring. Det er et svakhetstegn. Steder som har vekst på grunn av stor innvandring får ofte en økning i innenlands utflytting i påfølgende år. Det gjelder spesielt ved høy flyktningeinnvandring.

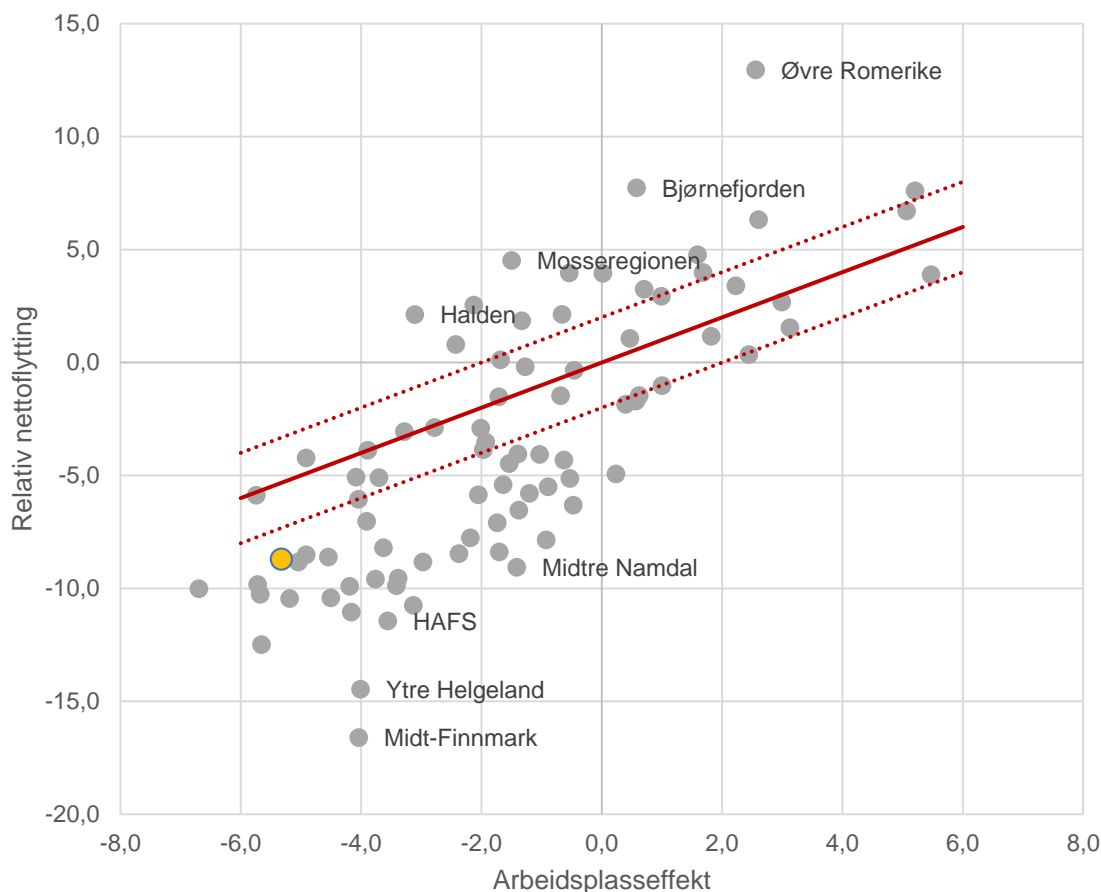
Figur 23: Befolkningsutvikling i Norge dekomponert. Figuren viser årlige vekstrater målt hvert kvartal.

Figur 24: Relativ befolkningsutvikling i Sogn dekomponert. Figuren viser årlige vekstrater målt hvert kvartal.

2.1.8 Sammenhengen mellom arbeidsplassvekst og flytting

Telemarksforskning har forsket på sammenhengen mellom arbeidsplassvekst i flytting i en årrekke. Den beste forklaringskraften får vi gjennom å forutsette at relative arbeidsplassvekst i ett år påvirker nettoflyttingen i det samme året og i de to neste årene. Vi må også ta med at ulike områder er forskjellige med hensyn til pendling, og at det er forskjeller mellom bransjer når det gjelder pendling. Vi kan da beregne effekten av arbeidsplassendringer på nettoflyttingen i en periode.

Figur 25: Arbeidsplassseffekt og faktisk nettoflytting i fylkene i perioden 2003-2015.

Vi kan se av diagrammet at det er en positiv sammenheng mellom arbeidsplassveksten og nettoflyttingen. En del regioner ligger innenfor det forventede området (forventningsverdi +/- 2 prosent). Mange regioner har imidlertid en nettoflytting som er langt fra den forventede nettoflyttingen.

Regioner som Øvre Romerike, Bjørnefjorden, Mossregionen og Halden har betydelig bedre flyttetall enn forventet ut fra arbeidsplassveksten. Regioner som Midt-Finnmark, Ytre Helgeland, HAFS og Midtre Namdal har my svakere flyttetall enn hva vi ville forvente ut fra arbeidsplassveksten.

Sogn har hatt svært dårlig arbeidsplassutvikling, som vi ser ved at regionen er plassert langt til venstre i diagrammet. (den gule prikken) Flyttetallene er også svakere enn forventet ut fra arbeidsplassveksten.

Arbeidsplassveksten har dermed en klar betydning for flyttetallene, men betyr langt fra alt. Det er også andre forhold enn arbeidsplassveksten som tydeligvis betyr mye for flyttingen. Dette er ikke helt tilfeldige faktorer, men faktorer som er systematiske. Vi kaller dette strukturelle flyttebetingelser.

2.1.9 Strukturelle betingelser for flytting

Strukturelle flyttebetingelser er forhold som påvirker nettoflyttingen til steder. Vi ser da bort fra effekter på flytting av arbeidsplassveksten, som vi beregner først.

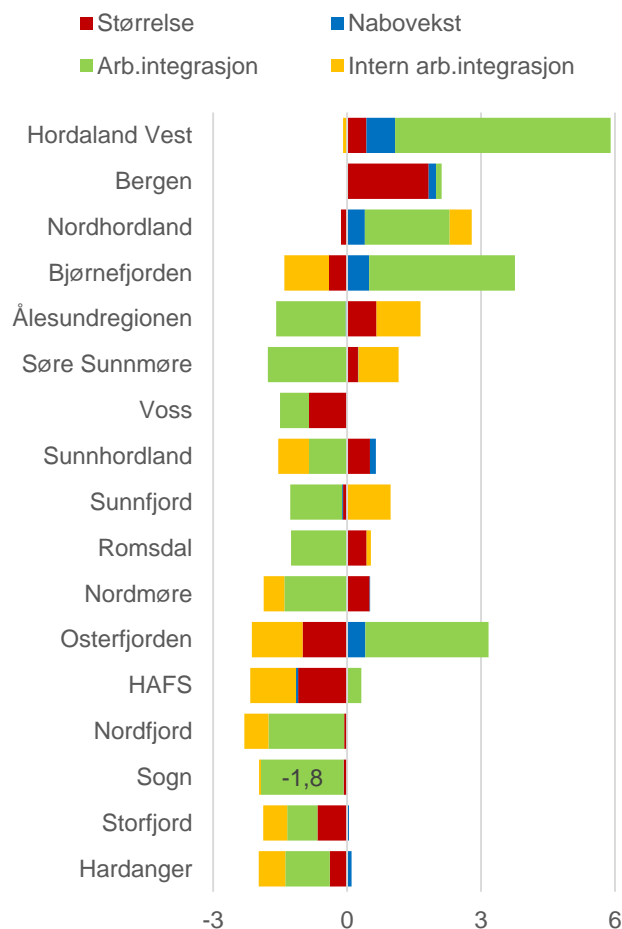
Vi har identifisert fire slike strukturelle forhold som har en systematisk og signifikant påvirkning på nettoflyttingen til steder.

Stedets størrelse målt med innbyggertall påvirker nettoflyttingen. Steder med en stor befolkning har bedre nettoflytting enn steder med liten befolkning. Stedets arbeidsmarkedsintegrasjon påvirker også nettoflyttingen positivt. Hvis det er lett å pendle ut og inn av stedet, vil flere velge stedet som sitt bosted. For regioner vil også den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen påvirke nettoflyttingen positivt. Dersom det er lett å pendle mellom kommunene i en region, vil flere bosette seg i regionen, enn hvis det er lange avstander og lite pendling mellom kommunene i regionen. Til slutt vil arbeidsplassveksten i de tilliggende områdene som det pendles til påvirke nettoflyttingen positivt.

I figuren har vi vist hvordan de strukturelle flyttefaktorene påvirker nettoflyttingen til regionene i Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal. Regioner som Hordaland Vest, Bergen, Nordhordland og Bjørnefjorden har samlet sett positive strukturelle betingelser for å få innflytting. Dersom disse regionene har samme arbeidsplassvekst som landsgjennomsnittet, vil de sannsynligvis få bedre nettoflytting enn gjennomsnittet.

Det er summen av effekten av de fire ulike strukturelle faktorene som til sammen er der strukturelle flyttefaktorene.

Sogn har en gjennomsnittlig størrelse, og den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen er også som gjennomsnittet. Det er derimot liten pendling ut og inn av regionen. En region som Sogn får dermed ingen drahjelp gjennom å ligge i et større arbeidsmarked.

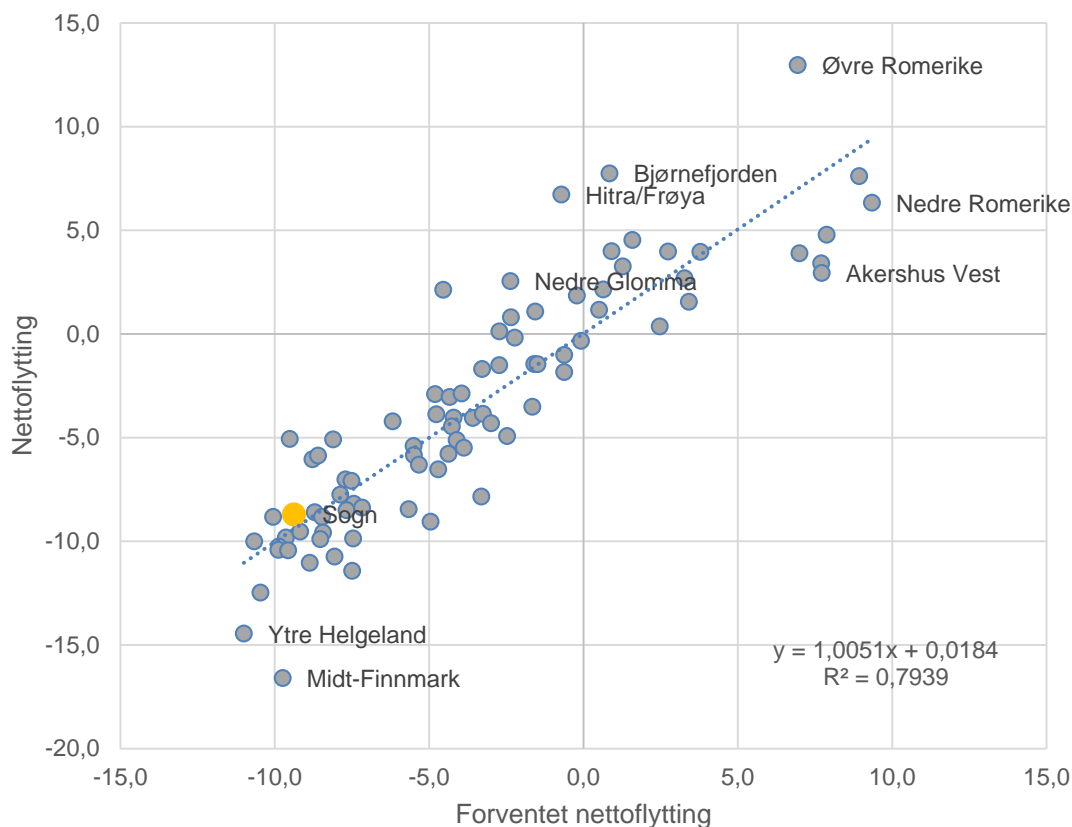

Figur 26: Effekten av de strukturelle flyttebetingelsene på nettoflyttingen i årene 2003-2015.

De svake strukturelle flyttebetingelsene til Sogn forklarer at Sogn har lavere nettoflytting enn forventet ut fra arbeidsplassveksten. Det så vi på forrige side. Det har betydning for hvordan vi vurderer bostedsattraktiviteten til Sogn.

2.1.10 Bostedsattraktivitet

Nå har vi beregnet hvilken effekt arbeidsplassutviklingen og de strukturelle drivkreftene har hatt på nettoflyttingen. Da kan vi også beregne hvilken forventet nettoflytting det er i regionen. Da får vi tallfestet hva som er «normal» nettoflytting i hver enkelt region og vi kan sammenlikne den faktiske nettoflyttingen med den forventede nettoflyttingen. I figuren under ser vi hvordan forventet og faktisk nettoflytting har variert mellom regionene i perioden 2003-2015.

Figur 27: Faktisk og forventet nettoflytting i perioden 2003-2015.

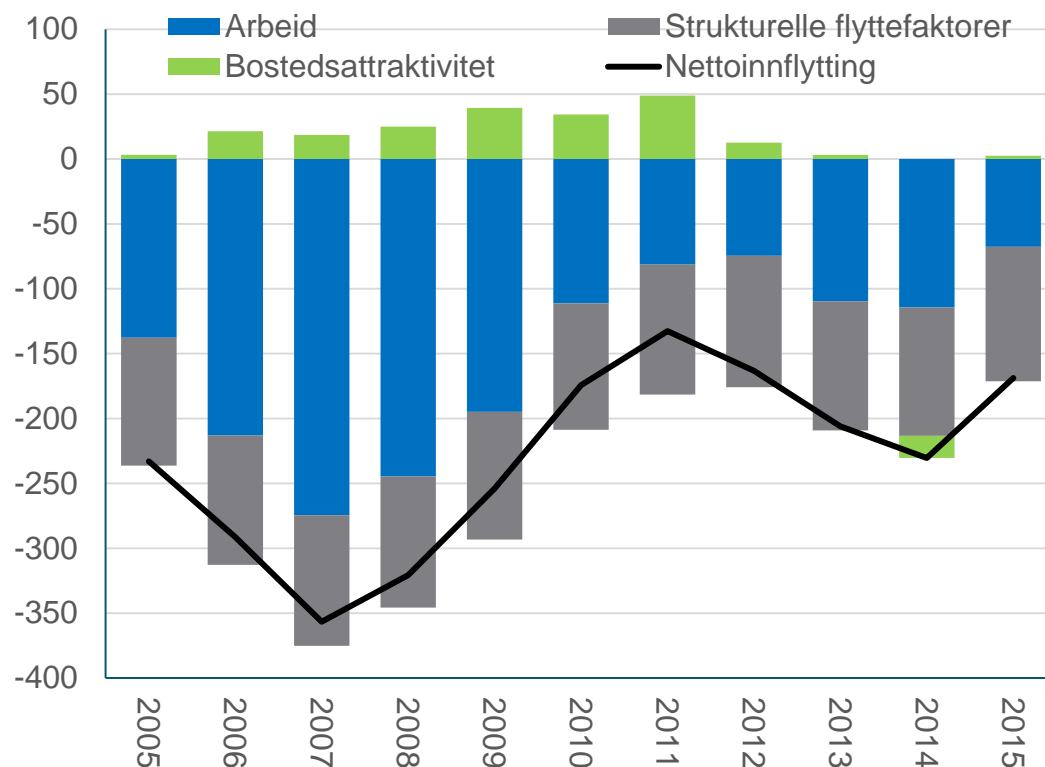
I figuren ser vi at modellen er forholdsvis presis. Det er et ganske godt samsvar mellom forventet og faktisk nettoflytting. I figuren er det hele perioden mellom 2003 og 2015 som er vist. Modellen forklarer nesten 80 prosent av variasjonene i nettoflytting i regionene i denne perioden.

Noen regioner har hatt en del høyere netto innflytting enn forventet, som Øvre Romerike, Bjørnefjorden, Hitra/Frøya og Nedre Glomma. Andre har lavere nettoinnflytting enn forventet. Akershus Vest og Nedre Romerike har uventet lav innflytting i denne perioden. Nedre Romerike har den høyeste forventet nettoflyttingen, men har femte høyest- Regioner som Ytre Helgeland og Midt-Finnmark har mye svakere flyttebalansen enn forventet. Disse regionene har også lav forventet nettoflytting.

Sogn er forventet å ha ganske lav nettoflytting i modellen. Den faktiske nettoflyttingen til Sogn ligger nær den forventede. Vi ser at Sogn er plassert like over forventningslinjen. Den lave nettoflyttingen til Sogn er dermed forklart i sin helhet av at arbeidsplassveksten har vært svak, og at Sogn har lite gunstige strukturelle betingelser for å få netto innflytting. Det er dermed ikke manglende bostedskvaliteter i regionen som har skapt utflytting.

2.1.11 Bostedsattraktiviteten over tid

Vi så på forrige side at nettoflyttingen til Sogn har vært litt over forventet verdi i perioden 2003-2015. Det er en indikasjon på at Sogn har hatt litt over middels bostedsattraktivitet i denne perioden. Siden dette er en forholdvis lang periode kan det være av interesse å se hvordan bostedsattraktiviteten har variert innenfor denne perioden. De viser vi i figuren under.

Figur 28: Drivkrefter for relativ nettoflytting i Sogn. Tre års glidende gjennomsnitt.

I figuren ser vi hvordan arbeidsplassutviklingen og de strukturelle faktorene har påvirket nettoflyttingen til Sogn. Den forventede nettoflyttingen er summen av disse to drivkreftene. Avviket mellom den faktiske og forventede nettoflyttingen er indikatoren for bostedsattraktivitet. Denne bostedsattraktiviteten er vist med de grønne søylene i figuren.

Vi ser at bostedsattraktiviteten var positiv i perioden fra 2006 til 2012. Bostedsattraktiviteten betydde imidlertid ganske lite i forhold til de negative impulsene fra den svake arbeidsplassutviklingen. I 2011 var bostedsattraktiviteten på det høyeste og da fikk Sogn 49 innflyttere mer enn statistisk forventet (eller 49 færre som flyttet ut). I de tre siste periodene har bostedsattraktiviteten vært helt nøytral eller svakt negativ.

2.1.12 Bostedsattraktivitet i kommunene

Vi kan også vise hvordan bostedsattraktiviteten har påvirket nettoflyttingen i kommunene. Vi ser da bostedsattraktiviteten sammen med effekten av arbeidsplassutviklingen og de strukturelle flyttefaktorene.

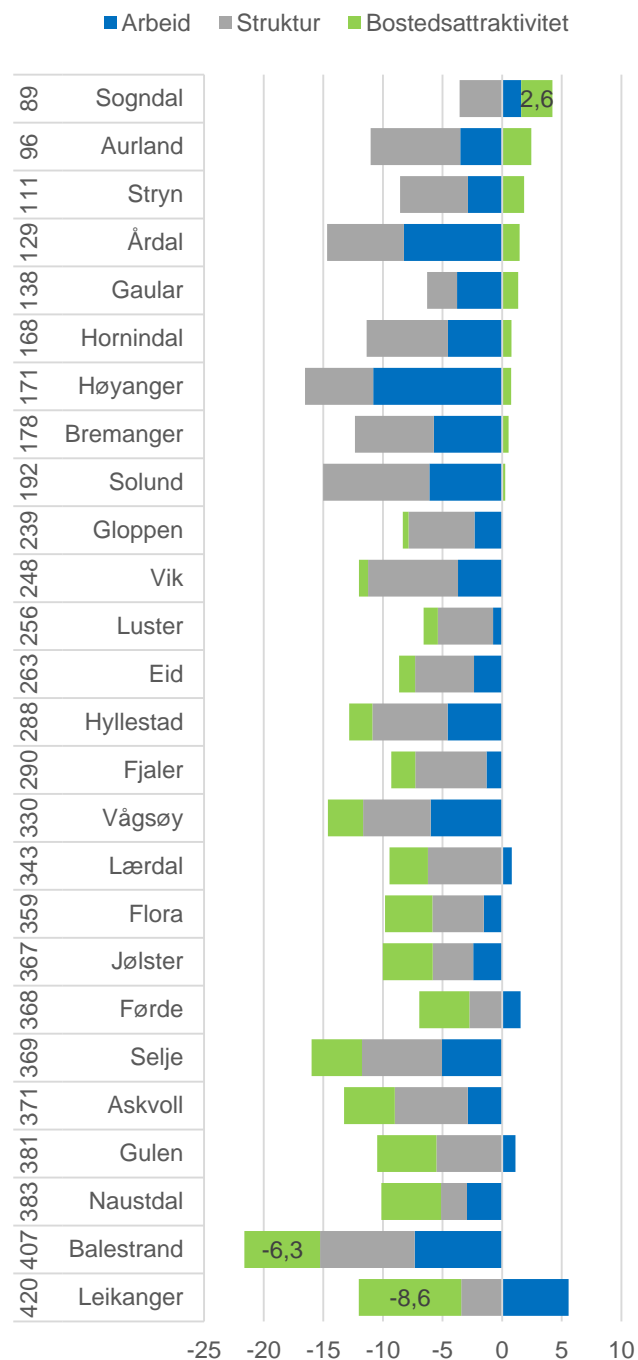
De strukturelle flyttefaktorene er negative for samtlige av kommunene i Sogn og Fjordane, men i varierende grad. Kommuner som Sogndal, Gaular, Førde, Naustdal og Jølster har de minst negative betingelsene.

Arbeidsplassutviklingen har også påvirket nettoflyttingen negativt i de fleste kommunene. Sogndal, Lærdal, Førde, Gulen og Leikanger har imidlertid fått positive stimuli til nettoflyttingen. I disse kommunene har arbeidsplassveksten vært bedre enn gjennomsnittet for landet. Høyanger og Årdal har hatt størst nedgang i antall arbeidsplasser, og da har de også fått de mest negative effektene på sin nettoflytting. I Årdal får dessuten arbeidsplassutviklingen sterk betydning fordi det er lite pendling ut og inn av kommunen. I en kommune som Leikanger får arbeidsplassveksten noe mindre å si fordi det er mye pendling.

Sogndal har best bostedsattraktivitet av samtlige fylker i Sogn og Fjordane. Sogndal er likevel bare rangert som nummer 89 av de 428 kommunene. Positiv bostedsattraktivitet har gitt Sogndal en ekstra innflytting tilsvarende 2,6 prosent av folketallet.

Aurland, Årdal og Høyanger har også hatt en positiv bostedsattraktivitet i denne perioden.

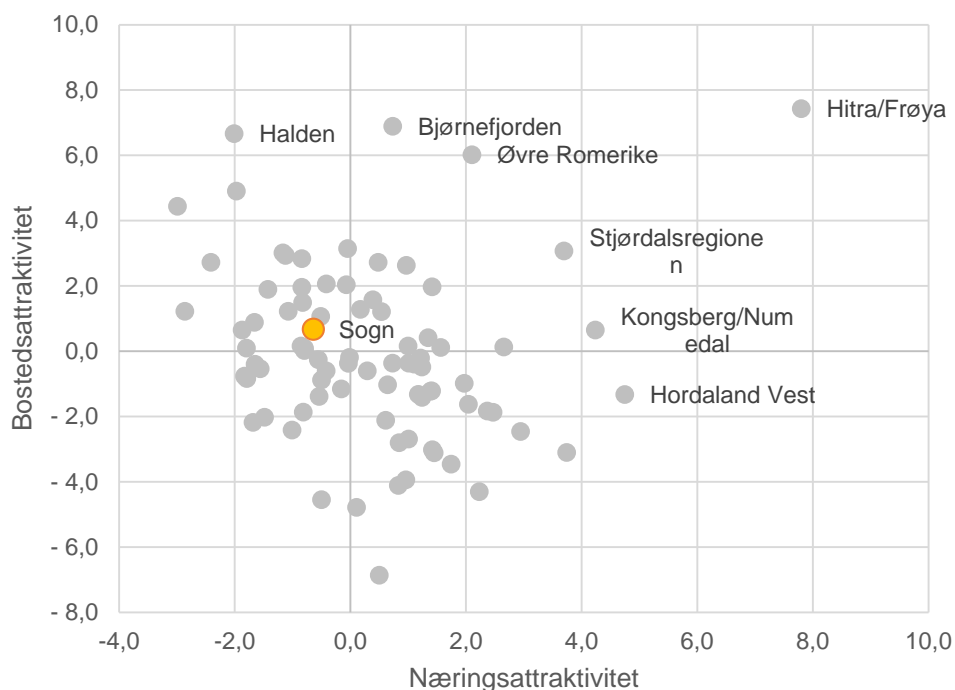
Leikanger og Balestrand har hatt ganske sterk negativ bostedsattraktivitet. I Leikanger har nettoflyttingen vært 8,6 prosent svakere (i prosent av folketallet) enn forventet. Balestrand har noe mindre negativ bostedsattraktivitet enn Leikanger, men har til gjengjeld også hatt svært dårlig arbeidsplassutvikling.

Figur 29: Drivkrefter for nettoflytting i kommunene i Sogndal i perioden 2003-2015. Enheten er nettoflytting i prosent av folketallet i begynnelsen av perioden.

3. Samlet attraktivitet

Vi har så langt vist hvordan vi analyserer arbeidsplassveksten i næringslivet og nettoflyttingen til en region. Vi har skilt ut og beregnet effekten av de strukturelle betingelsene, og beregnet attraktiviteten for næringsliv og bosetting. Et sted som ønsker å påvirke veksten i sitt område har i hovedsak to muligheter: Enten må en forbedre stedets attraktivitet for bosetting eller så må en gjøre stedet mer attraktivt for næringslivet. Det er for øvrig også mulig å skape arbeidsplassvekst gjennom å få lokalisert statlige arbeidsplasser, men det er et tema vi ikke tar opp i denne rapporten. Den samlede veksten på stedet vil da kunne påvirkes både av næringsattraktivitet og bostedsattraktiviteten. Sluttresultatet vil da bli påvirket av begge disse attraktivitetsdimensjonene. Vi kan derfor sette sammen næringsattraktivitet og bostedsattraktivitet til *samlet attraktivitet*.

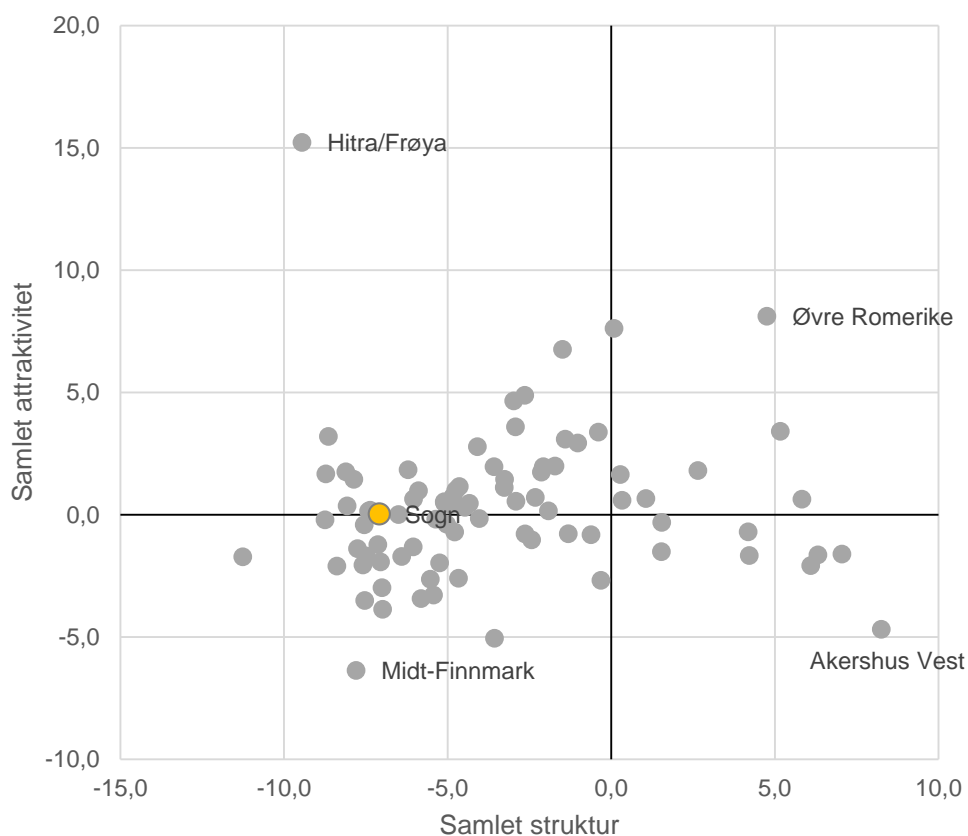
Figur 30: Næringsattraktivitet og bostedsattraktivitet i regionene i perioden 2003-2015.

Når vi kombinerer de to attraktivitetsdimensjonene skalerer vi næringsattraktiviteten slik at verdien gjenspeiler den effekten som arbeidsplassendringen har på nettoflyttingen. Dermed blir samlet attraktivitet et mål for ekstra vekst i befolkningen som attraktiviteten har gitt. Vi kan se at regionen Hitra/Frøya har fått en ekstra vekst fra bostedsattraktivitet tilsvarende 7,4 prosent og en ekstra vekst fra næringsattraktiviteten på 7,8 prosent. Dermed har veksten i folketallet blitt 15,2 prosent sterkere enn forventet fra 2003 til 2015. Regioner som Kongsberg/Numedal, Stjørdalsregionen, Øvre Romerike og Bjørnefjorden har også hatt sterk samlet attraktivitet som har stimulert befolkningsveksten.

Sogn har hatt en positiv bostedsattraktivitet, men en negativ næringsattraktivitet. Samlet sett har Sogn hatt omtrent nøytral attraktivitet i denne perioden.

3.1.1 Samlet struktur og attraktivitet

Et sted får nødvendigvis ikke vekst selv om stedet er attraktivt. Å være attraktiv betyr å oppnå sterkere vekst enn forventet ut fra de strukturelle betingelsene. Den faktiske veksten blir da en sum av bidragene fra de strukturelle betingelsene og samlet attraktivitet. Vi må derfor se attraktiviteten i sammenheng med de strukturelle betingelsene. I figuren under ser vi regionenes strukturelle betingelser og attraktivitet i samme figur.

Figur 31: Samlet struktureffekt og samlet attraktivitet i perioden 2003-2015.

En region som Øvre Romerike har både høy attraktivitet og gunstige strukturelle betingelser. Dermed får også Øvre Romerike den høyeste nettoinnflyttingen av alle regionene. Akershus Vest er den regionen med de mest gunstige strukturelle betingelsene. Dermed blir det netto innflytting selv om attraktiviteten er lav. Hitra/Frøya har hatt den klart høyeste attraktiviteten av alle regionene. Samtidig har de strukturelle betingelsene vært nest minst gunstig av alle regionene. Det gjør at veksten blir redusert.

Sogn er blant regionene ugunstige strukturelle forhold. Vi kan se av figuren at flertallet av regionene har ugunstige strukturelle forhold. Det kommer av at de største regionene, som Oslo, Bergen, Stavanger- og Trondheimsregionen har gunstige strukturelle forhold. Sogn har helt nøytral samlet attraktivitet. Det betyr at det er et potensial for sterkere vekst dersom attraktiviteten forbedres. Samtidig er det også en risiko for lavere vekst dersom attraktiviteten blir svakere.

4. Scenarier

Så langt har vi analysert utviklingen i Sogn fram til i dag. Vi har sett hvordan de strukturelle drivkreftene har påvirket flytting og arbeidsplassvekst i næringslivet, og hvordan Sogns egen attraktivitet har bidratt. Vi kan også bruke attraktivitetsmodellen for å lage mulige scenarier for den framtidige veksten i Sogn.

Nå vi skal lage scenariene, må vi gjøre noen forutsetninger i modellen. Vi bruker da verdiene til SSBs middel-framskriving for folketallet for Norges nettoinnvandring. Vi legger også inn fødselsbalansen fra disse middel-framskrivingene for alle kommunene. Vi bruker også SSBs middel-framskrivninger for antall personer i de ulike aldersgruppene for å beregne antall arbeidsplasser samlet for Norge. Vi antar da at andelen sysselsatte på hvert årstrinn skal forbli uendret. Da har vi et mål for framtidig utvikling i antall arbeidsplasser i Norge. Til slutt må vi gjøre noen forutsetninger om utviklingen i antall arbeidsplasser i ulike bransjer og sektorer i Norge.

Tabell 4: Årlige vekstrater i bransjer og sektorer.

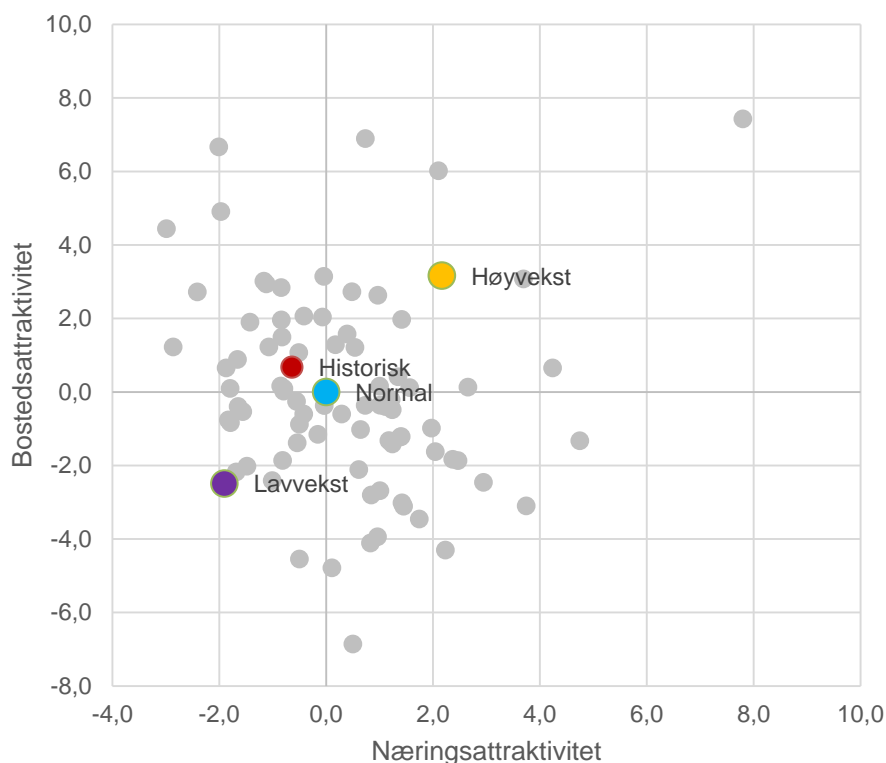
	Vekstrate 2000-2015	Vekstrate 2015-2030
Anna industri	-2,4	-1,4
Næringsmidler	-0,6	-0,9
Olie og gass utvinning	3,2	-2,5
Prosessindustri	-2,1	-2,1
Verkstedindustri	-0,8	-1,1
Fisk	-0,5	-0,7
Gruve	-0,8	-1,1
Landbruk	-4,0	-2,6
Olie og gass tjenester	7,0	-2,1
Teknisk/vitenskap	1,5	1,2
Tele og IKT	2,6	2,0
Aktivitet	1,6	1,2
Handel	-0,2	-0,4
Overnatting	0,2	0,0
Servering	2,1	1,6
Agentur og Engros	-0,4	-0,6
Bvgg og anlegg	2,3	1,8
Diverse	1,5	1,2
Finans, eiendom, uteie	-1,0	-1,3
Forr tjenestevting	2,3	1,8
Transport	-0,7	-0,9
Utleie av arbeidskraft	-1,5	-0,2
Lokal	1,5	1,1
Kommune	1,9	1,5
Stat	2,4	1,3
Fylke	1,0	0,7

I tabellen over ser vi hvilke vekstrater vi har lagt inn i scenariene for perioden 2015-2030. Samlet vekst i antall arbeidsplasser er beregnet til å bli omtrent 0,7 prosent per år i denne perioden. Det er noe lavere vekst enn vi har sett i perioden 2000 til 2015. Det kommer av at det blir noe lavere befolkningsvekst i arbeidsdyktig alder.

Vi har lagt inn at de strukturelle mønstrene vi har sett i de siste ti årene vil fortsette, bortsett fra at olje og gassutvinning og olje og gasstjenester vil få nedgang.

4.1.1 Fire ulike scenarier

Hensikten med scenariene er å få fram hvilke tenkelige scenarier det er for vekst i folketall og arbeidsplasser i Sogn. Vi skal se spesielt på hvordan Sogns attraktivitet for næringsliv og bosetting vil slå ut når det gjelder vekst i regionen. Vi har da lagt inn fire scenarier, med attraktivitetsverdier som vist i diagrammet under.

Figur 32: Attraktivitetsverdier for de fire scenariene.

I høyvekstscenariet legger vi inn at Sogn skal oppnå en høy attraktivitet både for næringsliv og bosetting. Verdiene er satt slik at de er lik den regionen som er rangert som nummer ti av de 84 regionene de ti siste årene.

I lavvekstscenariet er attraktivitetsverdiene satt slik at den er omtrent lik den tiende dårligste regionen for nærings- og bostedsattraktivitet.

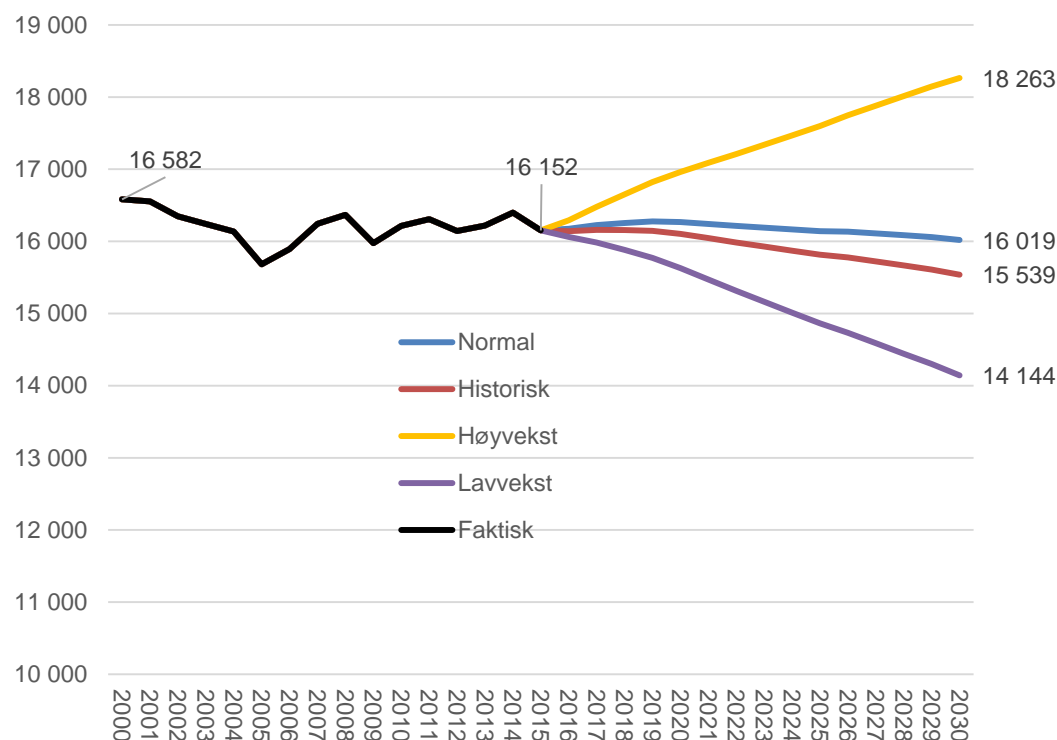
Høy- og lavvekstscenariet vil da være «best case» og «worst case» scenario. Noe få regioner vil nok kunne få en utvikling som er svakere enn lavvekstscenariet eller bedre enn høyvekstscenariet, men det vil neppe være mange.

I normalscenariet er attraktiviteten forutsatt å være nøytral, det vil si at Sogn verken er spesielt attraktiv eller lite attraktiv for næringsliv eller bosetting. Det betyr at Sogn får en vekst nøyaktig som forventet ut fra sine strukturelle forhold.

I det siste scenariet forutsetter vi at Sogn fortsetter med de samme attraktivitetsverdiene de hadde de siste ti årene. Vi har illustrert scenariene med attraktivitetsverdier fra perioden 2003-2015 som vi viste i forrige kapittel.

4.1.2 Scenarier for arbeidsplassvekst

Vi skal først vise scenariene for arbeidsplassvekst i Sogn.

Figur 33: Scenarier for arbeidsplassvekst i Sogn.

Normalscenariet viser en svak nedgang i antall arbeidsplasser i Sogn fram til 2030. Det blir da en nedgang i næringslivet, men antakelig fortsatt vekst i offentlig sektor. Scenariet med historisk attraktivitet viser en noe sterkere nedgang enn normalscenariet. Det er fordi Sogn har hatt en svak næringsattraktivitet tidligere. Denne svake næringsattraktiviteten blir da framskrevet i scenariet med historisk attraktivitet.

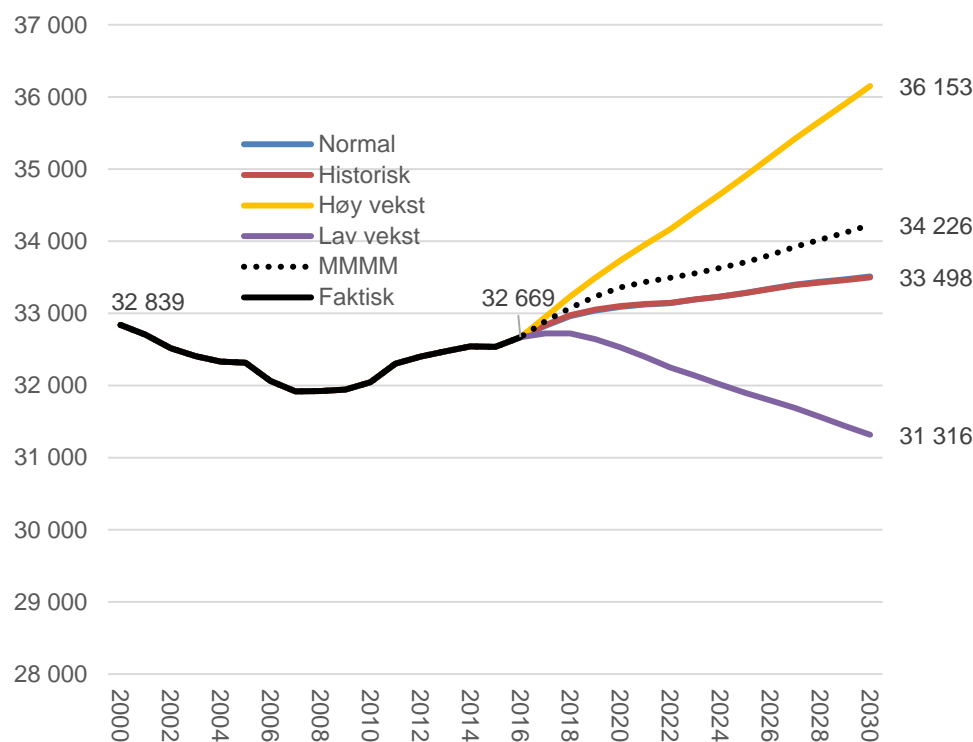
Høyvekstscenariet viser en vekst fra 16 152 arbeidsplasser i 2015 til 18 263 i 2030. Det er dermed et potensial for ganske sterk arbeidsplassvekst i Sogn dersom en greier å bli en attraktiv region. Den ekstra veksten i høyvekstscenariet er i hovedsak i næringslivet, men det blir også noe ekstra vekst i kommunal sektor på grunn av at befolkningsveksten blir bedre.

Lavvekstscenariet viser en nedgang på over 2000 arbeidsplasser fram mot 2030.

Det er dermed ganske stor usikkerhet om hvilken arbeidsplassvekst det vil bli i Sogn de neste 15 årene. Analysene fra perioden 2000 til 2015 viser at noen regioner har oppnådd vekst langt utover det som er statistisk forventet. Det vil dermed ganske sikkert bli noen regioner som overrasker positivt også de neste 15 årene. Høyvekstscenariet viser hvilke vekst det blir i Sogn dersom Sogn blir en av regionene som overrasker positivt de neste 15 årene.

4.1.3 Scenarier for befolkningsutvikling

Nå skal vi vise de fire scenariene for befolkningsutviklingen i Sogn.

Figur 34: Scenarier for befolkningsvekst i Sogn.

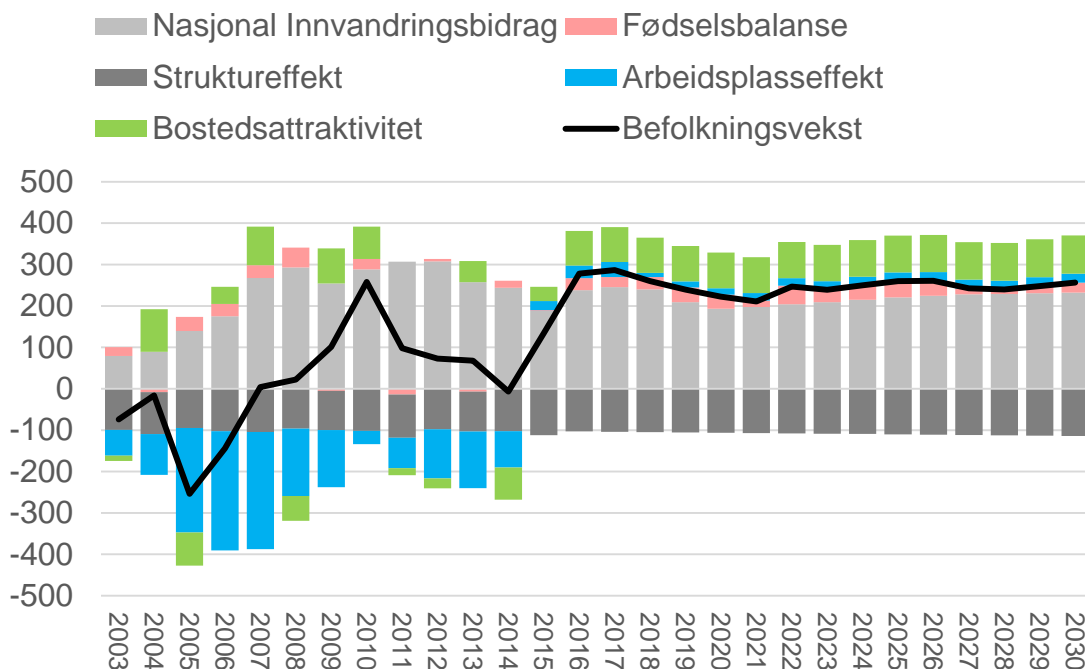
Både normalscenariet og scenariet med historisk attraktivitet ender opp i et folketall rundt 33 000 i 2030. SSBs middelprognoser viser en noe sterkere vekst opp til 34 226 innbyggere i 2030. Under normale omstendigheter vil Sogn kunne forvente en viss vekst i folketallet de neste 15 årene.

Høyvekstscenariet har en vekst opp til 36 153 innbyggere i 2030. Det er dermed mulig å få en vekst i folketallet på over ti prosent de neste 15 årene. Det er imidlertid også mulig med befolkningsnedgang. Lavvekstscenariet viser befolkningsnedgang til 31 316 innbyggere i 2030.

Det er dermed muligheter for både befolkningsvekst- og nedgang i Sogn. Hva som bli resultatet vil være avhengig av hvilken attraktivitet regionen greier å bygge for næringsliv og bosetting de neste årene.

4.1.4 Høyvekstscenariet

Vi skal se litt nærmere på høyvekstscenariet. De fleste steder har ambisjoner om å stimulerer til vekst gjennom å være attraktive steder for næringsliv og bosetting. Høyvekstscenariet vil da kunne være et uttrykk for ambisjonene til slike steder.

Figur 35: Drivkrefter i befolkningsveksten i Sogn i fortid og framtid (høyvekstscenariet).

Figuren viser hvordan drivkreftene for befolkningsvekst er sammensatt i fortid og i fremtiden i høyvekstscenariet.

Det nasjonale innvandringsbidraget er nettoinnvandringen til Sogn, dersom Sogn får et gjennomsnittlig nettoinnvandring. Mye av den framtidige befolkningsveksten kommer fra nettoinnvandring. Dersom nettoinnvandringen til Norge synker, vil dette direkte påvirke befolkningsveksten i Sogn. I scenariene har vi lagt til grunn at Norges nettoinnvandring blir som framskrevet i SSBs siste middelframskrivning. Vi tror at denne framskrivningen er optimistisk og at det kanskje blir lavere innvandring. I så fall blir det vanskelig å nå høyvekstscenariet i Sogn.

Struktureffekten er de strukturelle flyttebetingelsene til Sogn. De har vært negative i fortid, og vi regner med at dette fortsetter i fremtiden også. Det er omtrent som å forutsette av det sentraliserende flyttemønsteret i Norge skal vedvare. Det er ingenting som tilsier noe annet.

De blå søylene viser effekten på nettoflyttingen av arbeidsplassveksten i Sogn. Denne effekten var sterkt negativ fram til 2014, fordi arbeidsplassutviklingen var langt dårligere enn gjennomsnittet i Norge. Det er dermed svært viktig å oppnå høy næringsattraktivitet i fremtiden. De strukturelle betingelsene for arbeidsplassvekst er forutsatt å forbli svake, slik at Sogn må ha høy næringsattraktivitet for å få over gjennomsnittlig arbeidsplassvekst i næringslivet.

Bostedsattraktiviteten er forutsatt å være høy. Vi kan se at Sogn har hatt like høye verdier for bostedsattraktivitet i enkeltår tidligere. Ufordringen blir å oppnå en jevn og høy bostedsattraktivitet i 15 år.

Til slutt har vi lagt inn fødselsbalansen for Sogn. Det er verdier fra SSBs middelframskrivning.

4.1.5 Potensial for befolkningsvekst i kommunene

Vi skal også ta med noen resultater fra scenariomodellen for kommunene. Vi viser da hvilken befolkningsvekst det blir fram til 2030 i høy- og lavvekstscenariene.

Alle kommunene i fylket har befolkningsvekst i høyvekstscenariet. Det betyr at alle kommunene kan oppnå befolkningsvekst. Som vi ser av høyvekstscenariet, er potensialet ganske forskjellig. Førde har det høyeste potensialet og kan vokse med 31,4 prosent, mens Solund i beste fall kan vokse med 1,5 prosent.

Sogndal er en av tre kommuner i Sogn og Fjordane som har vekst også i lavvekstscenariet. Det betyr at kommunene er nesten garantert befolkningsvekst fram til 2030.

Leikanger og Luster er kommuner med ganske liten nedgang i lavvekstscenariet. Disse kommunene må bli ganske uattraktive for å unngå vekst i folketallet.

De kommunene som har like sterk nedgang i lavvekstscenariet som vekst i høyvekstscenariet må bli attraktive for å unngå befolkningsnedgang. I Sogn er Årdal, Vik og Aurland slike kommuner.

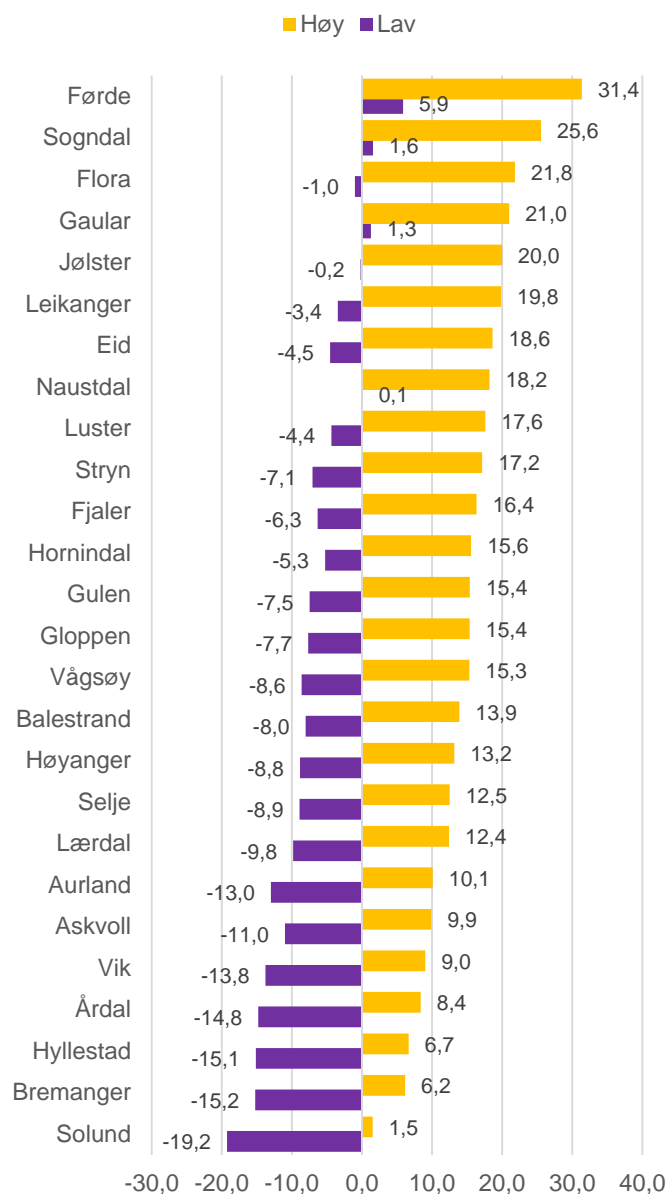
Det er flere forhold som gir kommunene forskjellige scenarier.

Dagens kjønns- og aldersbalanse vil bety mye for fødselsbalansen de neste årene. Kommuner med ung befolkning og da spesielt mange unge kvinner vil få bedre fødselsbalanse enn kommuner med mange eldre.

Bransjestrukturen i næringslivet vil gi ulike forutsetninger for vekst i næringslivet. Kommuner med mange arbeidsplasser i bransjer der vi antar det vil komme vekst (se tabell 4) vil få bedre vekstvilkår.

Kommunene har også ulike strukturelle flyttebetingelser. De største kommunene og kommunene med høyest arbeidsmarkedsintegrasjon får fordeler. Små og isolerte kommuner vil ha vanskeligere for å oppnå netto innflytting.

Potensialet for å skape befolkningsvekst gjennom høy næringsattraktivitet er også ulikt. I kommuner med mye næringsliv vil dette potensialet være større enn i kommuner med lite næringsliv i utgangspunktet.

Figur 36: Prosentvis vekst i folketallet fra 2016 til 2030 i høy- og lavvekstscenarier.